

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Therese Persson

Dröjsmål enligt CISG
En studie av FN konventionens regelverk om
internationell köprätt

Examensarbete
20 poäng

Handledare
Eva Lindell-Frantz

Utrikeshandelsrätt

HT 2001

Innehåll

SAMMANFATTNING	1
FÖRORD	2
FÖRKORTNINGAR	3
1 INLEDNING	4
1.1 Syfte och avgränsningar	4
1.2 Material och metod	4
1.3 Forskningsläge	4
1.4 Disposition	5
2 ALLMÄNT OM CISG	6
2.1 Historik	6
2.2 Grundläggande principer	9
2.2.1 Innehåll och tillämpningsområde	9
2.2.2 Undantag	11
2.2.3 Tolkning	13
2.2.4 Reservationer	13
2.3 Sveriges ställningstagande till CISG	14
2.4 CISG i förhållande till 1955 års Haagkonvention och Romkonventionen	15
3 DRÖJSMÅL	17
3.1 Incoterms 2000	17
3.2 Säljarens förpliktelser	20
3.2.1 Avlämnande av varan	20
3.2.2 Tidpunkt för avlämnande	24
3.2.3 Avlämnande före avtalad tidpunkt	25
3.3 Köparens förpliktelser	26
3.3.1 Betalning och fastställande av priset	26
3.3.2 Plats och tid för betalning	28
3.3.3 Mottagande av leverans	31
3.4 Riskens övergång	32

4	PÅFÖLJDER	37
4.1	Fullgörelse	37
4.2	Hävning	40
4.3	Skadestånd	45
4.5	Vård av varan	53
5	JÄMFÖRELSE MED STANDARDAVTAL ORGALIME S 92	55
6	AVSLUTANDE KOMMENTAR	59
	LITTERATURFÖRTECKNING	62
	RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	67

Sammanfattning

CISG, The United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods, från år 1980 utgör ett omfattande reglerverk vad avser den internationella köprätten. Anslutna stater tillhör både industri- och utvecklingsländer och uppgår i dagsläget till sextio stycken.

Grundprincipen i CISG är dispositivitet med undantag för nationer som önskar behålla ett krav på skriftlighet vid köpeavtals ingående, ändring eller upphörande. Konventionens föreskrifter om dröjsmål är genomgripande och ger en god reglering av området. Kontinuerligt sker en hänvisning till parternas individuella överenskommelse och regelverket anger alternativa möjligheter eller utfyller de områden parterna inte avtalat om. Säljarens skyldigheter består i att avlämna aktuell vara med tillhörande dokument och även överföra äganderätten. CISG utgår från principen om transportköp och varan anses avlämnad när den överlämnats till förste självständiga transportör. Framkommer ingen tidpunkt eller tidsrymd för avlämnandet ur avtalet skall det ske inom skälig tid efter avtalsslutet. De krav som uppställs för köparens räkning är att denne skall betala för varan och motta leverans. Betalningsskyldigheten innefattar även en plikt att vidta åtgärder och föreskrifter som fordras för att betalning skall kunna ske. Mottagande av leverans inbegriper dylika krav.

Om någon av avtalsparterna inte fullgör sina skyldigheter aktualiseras påföljdssystemet. En part kan kräva fullgörelse av motparten såvida det inte skulle vara oförenligt med en tidigare fordrad påföljd, exempelvis hävning, eller om krav på naturafullgörelse strider mot ett nationellt rättssystem inställning härom. Hävning tillämpas endast vid väsentligt avtalsbrott, vilket innebär att avtalsbrottet medför en sådan olägenhet för den förfördelade parten att han berövas vad han hade rätt att vänta sig enligt avtalet. Skadeståndsanspråk kan också framställas vid avtalsbrott och CISG bygger på principen om full kompensation. En part skall försättas i samma situation som om avtalsbrottet inte hade inträffat. Emellertid finns ett krav på förutsebarhet. Vidare innehåller konventionen befrielsegrunder där en part kan undgå ansvar såvida förutsättningarna härför är uppfyllda.

I den internationella handeln tillämpas mångsidiga standardavtal och handelstermerna Incoterms i stor utsträckning. Troligtvis ersätter de i allmänhet CISG:s regler beträffande dröjsmål och relevanta påföljder. En jämförelse med standardavtalet ORGALIME S 92 visar på tydligare riktlinjer och en mer detaljerad reglering. Att CISG innehåller vaga regler om tolkning och tillvägagångssätt för bedömningar i det enskilda fallet hämmar dess verkningfullhet. Bristfällig praxis är ytterligare en orsak till minskad effektivitet, men det är en konvention med potential att förbättras. Därtill utgör konventionen ett viktigt komplement när avtal och standardavtal saknar explicita regler.

Förord

Jag är djupt tacksam för all hjälp jag erhållit med genomförandet av mitt examensarbete. Min handledare Eva Lindell-Frantz, vars hjälp har varit ovärderlig, har givit mig många goda råd och konstruktiv kritik under varje fas av arbetet. Min studiekamrat Eva Asplund har bistått mig med genomläsning av uppsatsen och kommit med värdefulla synpunkter. Jag vill även tacka Thomas Olsson och Johan Rönn för införskaffandet samt installation av min dator.

Ett särskilt stort tack vill jag ge till mina föräldrar som stöttat och uppmuntrat mig under hela studietiden.

Lund 8 januari 2002

Therese Persson

Förkortningar

AV 84	Allmänna villkor för transport av varor
CIF	Cost, Insurance and Freight
CIP	Carriage and Insurance Paid To
CISG	The United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods
CPT	Carriage Paid To
CRF	Cost and Freight
DAF	Delivered At Frontier
DEQ	Delivered Ex Quay
DES	Delivered Ex Ship
DDP	Delivered Duty Paid
DDU	Delivered Duty Unpaid
EXW	Ex Works
FAS	Free Alongside Ship
FCA	Free Carrier
FOB	Free on Board
ICC	Internationella handelskammaren / International Chamber of Commerce
IKL	Lag (1964:528) om tillämplig lag beträffande internationella köp av lösa saker
Incoterms	International commercial terms
Köpl	Köplag (1990:931)
ULIS	Uniform Law on the International Sale of Goods
ULF	Uniform Law on the Formation of Contracts for the International Sale of Goods
UNCITRAL	United Nations Commission on International Trade Law
UNIDROIT	International Institute for the Unification of Private Law

1 Inledning

1.1 Syfte och avgränsningar

Önskan att uppnå unifierade regelsystem vad gäller internationell handel går långt tillbaka i tiden och behovet av överensstämmelse på detta område har tilltagit under senare år. År 1980 antogs CISG, The United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods, angående internationella köp. Avsikten var att uppnå en vidsträckt internationell samstämmighet på köprättens område. I dagsläget är sextio stater anslutna med representation av alla kontinenter och konventionen anses utgöra ett betydande inslag i regleringen om internationella köp.

Mitt syfte med denna studie är att utreda gällande rätt angående dröjsmål enligt CISG:s regelverk. Jag avser även att behandla härför relevanta påföljder. Problemformuleringen är om det finns alternativa möjligheter till nämnda regler med bättre resultat. En följdfråga är huruvida konventionen erhållit omfattande praktisk tillämpning. Jag kommer inte att behandla de bestämmelser som rör felaktig vara vilka innefattas av artiklarna 35-44. Vid redogörelsen för påföljder åsyftas reglerna om dröjsmål, trots att vissa bestämmelser kan appliceras även vid felaktig vara. Värt att observera är att redogörelsen för påföljderna inte är så detaljerad som reglerna om dröjsmål, utan innehar mer en övergripande karaktär. För att få större omfattning av ämnet avser jag även att jämföra konventionens bestämmelser angående dröjsmål med ett standardavtals reglering av samma spørsmål och med Incoterms 2000. Internationellt privat- och processrättsliga problem behandlas inte i uppsatsen. Studien är i huvudsak en deskriptiv framställning.

1.2 Material och metod

Den juridiska doktrin uppsatsen grundar sig på består av såväl rättsvetenskaplig som kommenterande litteratur. De flesta verk består av kommentarer till respektive artikel i konventionen. Jag har även studerat författningar och förarbeten som varit av relevans för uppgiften. Som ett komplement har jag vidare använt mig av artiklar samt inhämtat information från Internet, främst rättsfall. Jag har tillämpat sedvanlig juridisk metod under arbetets författande.

1.3 Forskningsläge

Vad beträffar forskningsläget har Jan Ramberg och Johnny Herre utgivit en omfattande kommentar till CISG, ”*Internationella köplagen (CISG) En kommentar*”. Eftersom nämnda verk utkom 2001 och därigenom är så

tidsenligt, har den utgjort grunden för min uppsats. Den internationella litteraturen på området är ytterst omfattande. John Honnold samt Peter Schlechtriem har författat genomgående volymer om konventionen, *"Uniform Law for International Sales Under the 1980 United Nations Convention"* respektive *"Commentary on the UN Convention on the International Sale of Goods (CISG)"* vilka jag har använt mig mycket av. Michael Bogdan:s bok *"Utrikeshandelns civilrättsliga grundproblem"* bör också nämnas eftersom den har givit en värdefull översikt över konventionen. Dessutom finns det betydande litteratur på området författad av danska rättsteoretiker. Det är främst verk av Joseph Lookofsky och Ole Lando. Trots att aktualiteten kan ifrågasättas har *"Commentary on the International Sales Law"* från 1987 författad av C.M. Bianca och M.J. Bonell utgjort ett bra komplement till uppsatsen. Beträffande reglerna om skadestånd finns en utförlig redogörelse härför i ett examensarbete vid juridiska fakulteten i Lund, *"The CISG and its provision on damages"*, författad av Jorge Galvañ. Det finns ett stort urval av artiklar på en databas tillhörande det amerikanska universitet Pace. Rättsfall har jag hämtat från UNCITRAL:s hemsida. Urvalet som genomfördes vad avsåg artiklar och rättsfall var beroende av dess anknytning till aktuellt område. Att *ORGALIME S 92* användes för jämförelsen berodde på avtalets betydelse genom stor utbredning i europeiska stater. Ett standardavtal med exempelvis begränsad tillämpning till Norden fann jag inte av intresse i samma omfattning.

1.4 Disposition

För att kunna genomföra min studie och besvara frågorna i min problemformulering finner jag det lämpligt att inleda med en allmän beskrivning av konventionen där historik, grundläggande principer samt Sveriges ställningstagande och reservationer beaktas (kapitel 2). Därefter övergår jag till reglerna om dröjsmål där även Incoterms 2000, parternas respektive förpliktelser och riskens övergång behandlas (kapitel 3). Anledningen till att jag redogör för riskens övergång är att dessa regler spelar en betydande roll både vid genomförandet av parternas respektive förpliktelser samt för skadestånd och vid bestämmelserna om vårdansvar.

Den fortsatta framställningen utgörs av bestämmelser om relevanta påföljder vilka aktualiseras vid dröjsmål. En överskådlig genomgång äger rum av reglerna om fullgörelse, hävning samt skadestånd. Vidare behandlar jag befrielsegrunder samt kortfattat vad som aktualiseras vid vård av varan (kapitel 4). Jag gör därefter en summarisk jämförelse med ett standardavtal, *ORGALIME S 92*, vad avser reglering av ifrågavarande spörsmål (kapitel 5). Förhoppningsvis tillför detta intressanta aspekter till studien.

Avslutningsvis besvarar jag frågorna som framställs i min problemformulering och presenterar de slutsatser jag tycker mig kunna dra av min studie (kapitel 6).

2 Allmänt om CISG

2.1 Historik

Unifiering av materiell lagstiftning beträffande internationella köp är en företeelse av äldre art. Det första initiativet togs av den tyske juristen Ernst Rabel som år 1928 lämnade ett förslag till unifiering av rättsregler angående internationella köp till Vittorio Scialoja, ordförande i International Institute for the Unification of Private Law (UNIDROIT).¹ Ett första förslag kom år 1939, vilket brukar benämnas Rom-utkastet. Förslaget var inriktat på handel med varor som såldes i stora kvantiteter på internationella marknader såsom spannmål, livsmedelsprodukter samt råvaror för industriell tillverkning (s.k. commodities).² Andra världskriget medförde emellertid att arbetet om unifiering avstannade.³

År 1951 anordnade den nederländska regeringen en konferens för att stödja det fortsatta arbetet. En särskild kommitté utsågs för att förbereda ett nytt utkast baserat på de förslag som var ett resultat av konferensen. En viss omarbetning ansågs nödvändig då förhållandena efter andra världskriget föranledde regler för köp av andra produkter än commodities. Den utsedda kommittén presenterade två reviderade utkast år 1956 och 1963 beträffande unifiering om internationella köp. Parallellt med förberedelsen av de två utkasterna arbetade kommittén även med ett förslag till en uniform lag om ingående av internationella köpeavtal.⁴

Vid en konferens i Haag år 1964 antogs två konventioner som en följd av det arbete som ägt rum inom UNIDROIT: Uniform Law on the International Sale of Goods (ULIS) och Uniform Law on the Formation of Contracts for the International Sale of Goods (ULF). Staternas inbördes förhållande reglerades i konventionerna och de uniforma lagarna återfanns som bilagor till dessa. Från början var det meningen att båda lagarna skulle hänföras till en konvention, men då det var tekniskt komplicerat och problem kunde uppstå om vissa stater bara anslöt sig till en av lagarna, utarbetades en konvention till vardera lag.⁵ Den uniforma köplagen ULIS var starkt influerad av den tyska, engelska och skandinaviska köprätten, bl.a. vad avsåg uppbyggnad och begreppsbildning. ULIS var betydligt mer

¹ Schlechtriem, Peter: *Commentary on the UN Convention on the International Sale of Goods (CISG)*, New York 1998, s. 1.

² Hellner, Jan: "CISG och den nya kontraktsrätten". I: *Tidskrift For Rettsvitenskap* 1992, s. 2.

³ Hellner, (1992), s. 4.

⁴ Hellner, (1992), s. 4; United Nations Official Records: *United Nations Conference on Contracts for the International Sale of Goods Vienna, 10 March-11 April 1980*, New York 1981, s. 4.

⁵ Bagge, Algot och Essén, Eric och Hellner, Jan: "1964 års Haagkonventioner angående köp". I: *Svensk Juristtidning* 1965, s. 270.

omfattande och detaljerad jämfört med övervägande nationella köplagar. Anledningen härtill var att uttryckliga internationella regler förutsattes även i de fall där ett avgörande kunde ske enligt allmänna rättsprinciper i nationell rätt. Jämfört med skandinavisk rätt saknade dock ULIS auktoritativa motiv. Dessutom gav de officiella protokollen troligtvis ingen vägledning vad avsåg detaljutformningen. Förklaringen var att stora delar tillkom hastigt då resultaten av de muntliga diskussionerna och skälen härtill inte dokumenterades skriftligt.⁶

1964 års Haagkonventioner trädde i kraft år 1972. Konventionerna fick inget större erkännande utanför Västeuropa. Få stater ratificerade konventionerna och ofta avtalades de bort genom klausuler i internationella standardavtal. Konventionernas uteblivna framgång har flera förklaringar. Hellner anser att ULIS lagstiftningstekniskt sett var ett misslyckande innehållande rena motsägelser med absurda resultat som följd.⁷ Konventionerna uppfattades som alltför dogmatiska och komplexa. Vidare hade konventionerna ingen global representation.⁸ Redan innan Haagkonventionerna trädde i kraft förutsattes att de behövde genomgå omarbetningar. Med anledning härav fick år 1968 det nybildade FN-organet United Nations Commission on International Trade Law (UNCITRAL) i uppdrag att kartlägga staternas inställning till konventionerna. UNCITRAL anmodade FN:s dåvarande generalsekreterare att vidarebefordra Haagkonventionernas texter till ifrågasvarande staters regeringar. De svar som inkom ledde till att en arbetsgrupp tillsattes för att revidera existerande texter. Förhoppningen var att fler stater med olika förutsättningar vad avsåg rättsliga, sociala och ekonomiska aspekter skulle ansluta sig till en unifierad köplag.⁹

Arbetsgruppen fullbordade uppgiften under nio sammanträden mellan åren 1970-1977. Arbetsgruppen lade fram förslag till två stycken konventioner vilka hade sin grund i ULIS och ULF. Den första berörde säljarens och köparens rättigheter respektive skyldigheter, medan det andra förslaget handlade om ingående av avtal. År 1978 granskade UNCITRAL arbetsgruppens båda förslag och sammanförde dem till ett dokument. Kommissionen godkände enhälligt den föreslagna konventionen och rekommenderade FN:s generalförsamling att sammankalla till en diplomatisk konferens för att granska förslaget och fatta ett avgörande beslut om en konvention.¹⁰ Genomgående för processen var att vid varje godkännande av en föreslagen text, skickades denna med tillhörande kommentarer till regeringar och internationella organisationer. De

⁶ Bagge, Essén, Hellner, (1965), s. 257, 268-269.

⁷ Hellner, (1992), s. 5.

⁸ Sarcevic, Petar och Volken, Paul: *International Sale of Goods Dubrovnik Lectures*, Dubrovnik 1986, s. 3.

⁹ United Nations Official Records, (1981), s. 4.

¹⁰ Honnold, John: *Documentary History of the Uniform Law for International Sales*, Philadelphia 1989, s. 3.

anmärkningar och förslag som inkom analyserades noga och beaktades för att förbättra texten.¹¹

På våren 1980 anordnades en konferens i Wien där 62 stater och 8 internationella organisationer deltog. Det mesta arbetet ägde rum i två större kommittéer bestående av deltagarna. Denna uppdelning av ansvaret tillät samtidigt arbete på konventionens olika delar. Dessutom kunde kommittéerna vidta åtgärder efter enkelt majoritetsval, medan det krävdes kvalificerad majoritet i konferensens plenum.¹² I slutet av konferensen röstades i plenum artikel efter artikel i det förslag som de båda kommittéerna hade förberett. Det rådde stor enighet, men i de fall där det inte uppnåddes tvåtredjedels majoritet frambringades kompromisser utav en ad hoc arbetsgrupp. Sedermera framlades konventionen i helhet för ett utrop och godkändes utan skiljaktig mening. Efter fem veckors hårt arbete antogs således Wienkonventionen, The United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods (CISG) den 11 april 1980. Den fastställdes slutligen i sex officiella språk; arabiska, kinesiska, engelska, franska, ryska samt spanska.¹³ Den 20 augusti 2001 hade 60 stater ratificerat CISG. Samtliga länder inom Europeiska Unionen med undantag av Storbritannien, Irland och Portugal är konventionsstater.¹⁴

Trots att CISG har sitt ursprung i ULIS och ULF finns det betydande skillnader dem emellan. Reglerna i CISG är av mer allmän karaktär jämfört med de äldre lagarna. Vidare omfattar CISG större områden och täcker därigenom fler frågor. Formuleringarna i CISG är vagt utformade med anledning av att eliminera de meningsskiljaktigheter tidigare fanns. CISG påminner mer om den kontinentaleuropeiska traditionen med allmänna principer för generell tillämpning. CISG har vidare en horisontell lagstiftningsteknik vilket innebär gemensamma bestämmelser för olika förpliktelser. CISG har i högre grad än ULIS karaktär av en allmän kontraktsrätt för köp.¹⁵

CISG fick ett mycket större erkännande jämfört med Haagkonventionerna. Det bekräftas av att de elva stater som anslöt sig till konventionen när den trädde i kraft den 1 januari 1988 emanerade från skilda geografiska regioner med varierande ekonomisk utveckling samt olika förutsättningar vad avsåg deras rättsliga och sociala system.¹⁶ En orsak till UNCITRAL:s framgång var att organet obetydligt påverkades av politik och begränsade sig till den tekniska uppgiften att avlägsna de rättsliga hindren för internationell

¹¹ Sarcevic, Volken, (1986), s. 5.

¹² Honnold, (1989), s. 4.

¹³ Honnold, John: *Uniform Law for International Sales Under the 1980 United Nations Convention*, Philadelphia 1991, s. 55-56.

¹⁴ <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/countries/cntries.html> 2001-10-10.

¹⁵ Hellner, (1992), s. 7-8, 10.

¹⁶ <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/p23.html> 2001-10-08.

handel.¹⁷ Syftet med CISG var emellertid inte bara att eliminera den osäkerhet om främmande lands materiella regler angående köp när parter från olika nationaliteter är involverade i ett köpeavtal. CISG eftersträvar även att erbjuda mer tillgängliga regler än nationell rätt för att effektivisera internationell handel.¹⁸

2.2 Grundläggande principer

CISG består av fyra delar med sammanlagt 101 artiklar. Del I berör tillämpningsområdet och vissa allmänna bestämmelser. Del II innehåller regler om slutande av avtal och regler om återkallelse och vad som förutsätts för att ett giltigt avtal har kommit till stånd. Bestämmelser om såväl köpets rättsverkningar som föreskrifter om säljarens och köparens rättigheter och förpliktelser återfinns i del III. I del IV finns avslutande bestämmelser om ratifikation och ikraftträdande samt regler om reservationer.¹⁹

2.2.1 Innehåll och tillämpningsområde

En betydelsefull princip stipuleras i artikel 6. Där stadgas att CISG är dispositiv. Parterna kan komma överens om att konventionen inte skall tillämpas eller att ändra alternativt frånga någon av bestämmelserna. Denna avtalsfrihet begränsas endast av möjligheten till reservation enligt artikel 96. En sådan reservation innebär att genom artikel 12 blir kravet på skriftlighet tvingande vid köpeavtals ingående, upphörande eller ändring alternativt anbud, accept eller någon annan viljeförklaring. Kravet på skriftlighet kan inte frångås då en part har affärsställe i en fördragsslutande stat som har företagit denna reservation.²⁰ Endast om det tydligt framgår av ett avtal, bör CISG inte tillämpas. Det behöver emellertid inte framgå uttryckligen. Om det tydligt kan utläsas ur parternas avtalsvillkor att de utgår från ett bestämt lands regelverk torde det respekteras.²¹ Om en hänvisning äger rum till lagen i en konventionsstat är den allmänna uppfattningen att CISG blir gällande och att nationell rätt endast tillämpas i den mån den tillåts komplettera konventionen.²² Ett intressant spörsmål är huruvida parterna kan avtala om att använda CISG utanför dess eget tillämpningsområde. ULIS föreskrev en möjlighet till detta förutsatt att den tvingande rätt som annars skulle ha blivit tillämplig inte åsidosattes. I CISG återfinns ingen motsvarande bestämmelse. Det innebär dock inte att parterna inte kan åberopa

¹⁷ Cheng, Chia-Jui: *Clive M. Schmitthoff's Select Essays on International Trade Law*, Dordrecht 1988, s. 245.

¹⁸ Bianca, C.M och Bonell, M.J: *Commentary on the International Sales Law The 1980 Vienna Sales Convention*, Milano 1987, s. 8-9.

¹⁹ Lando, Ole: *Udenrigshandelens Kontrakter Udenrigshandelsret 1*, Köpenhamn 1991, s. 7.

²⁰ Ramberg, Jan och Herre, Johnny: *Internationella köplagen (CISG) En kommentar*, Göteborg 2001, s. 103.

²¹ Lando, (1991), s. 9.

²² Ramberg, Herre, (2001), s. 104.

konventionen. Förklaringen till att den ifrågavarande bestämmelsen inte överfördes från ULIS var att UNCITRAL i sitt förberedande arbete fann det svårt att tolka innebörden av ”mandatory”, d.v.s. tvingande rätt. Termen ansågs alltför vag. Artikeln var enligt UNCITRAL inte ”strictly necessary” vilket ledde till att den togs bort. Om CISG har blivit tillämplig lag mellan parterna får avgöras genom en generös avtalsstolkning eftersom CISG är ett internationellt vedertaget regelverk.²³

I artikel 1 anges förutsättningar för CISG:s tillämplighet. Artikel 1 (1) förskriver att konventionen är tillämplig på avtal om köp av varor mellan parter, vilkas affärsställen är belägna i skilda stater när staterna är anslutna till konventionen eller när internationellt privaträttsliga regler resulterar i att lagen i en fördragsslutande stat skall tillämpas. Om ett amerikanskt företag innehar ett försäljningsbolag i Sverige tillämpas inte CISG på köpeavtal mellan det aktuella bolaget och svenska köpare även om produktion och varor finns i USA och leverans sker direkt därifrån till de svenska köparna. Däremot appliceras CISG när köpet rör ett svenskt företags leverans av varor inom Sverige om köparens affärsställe ligger i utlandet.²⁴ CISG blir vidare tillämplig när ett avtal mellan parter med internationell anknytning anger att svensk lag skall gälla.²⁵ I konventionen finns emellertid ingen definition av begreppet köp. Ur artiklarna 30 och 53 går det dock att härleda vissa principer. I dessa artiklar redogörs för parternas respektive skyldigheter. Säljaren skall avlämna varan och eventuella dokument samt även överföra äganderätten till varan, medan köparen skall betala och motta leverans av varan. Artikel 3 är också av betydelse då CISG även omfattar tillverkningsköp. Enligt en allmän uppfattning utgör köp en överlåtelse av egendom mot ersättning i pengar. Att CISG saknar en klar definition resulterar i problem huruvida även bytestransaktioner omfattas av dess tillämpningsområde. Det finns argument mot detta, men ändamålsskäl talar för en direkt eller analog tillämpning av CISG även vid bytesavtal. Artikel 6 kan också medföra att konventionens tillämpningsområde utökas till avtal om byte.²⁶ Ytterligare en viktig distinktion framgår av denna första del, nämligen att CISG gäller för köp av varor. Jämfört med lös egendom som påträffas i köplagens inledande paragraf är varor ett snävare begrepp.²⁷

Vidare föreskrivs i artikel 1 (2) att den omständigheten att parterna har sina affärsställen i skilda stater inte skall beaktas om det inte framgår av avtalet, tidigare affärsförbindelser eller av upplysningar som parterna har givit vid någon tidpunkt före eller vid avtalsslutet. Orsaken härtill är att CISG inte skall komma som en överraskning för någon av parterna som förutsatte att den vanliga köplagen skulle gälla. Huruvida kriteriet är uppfyllt skall ske efter en objektiv bedömning. Bevisbördan för att kriteriet inte är uppfyllt bör

²³ Honnold, (1988), s. 321; Ramberg, Herre, (2001), s. 107.

²⁴ Bogdan, Michael: *Utrikeshandelns civilrättsliga grundproblem*, Stockholm 1994, s. 15.

²⁵ Gorton, Lars: *Nationell rätt och internationella köpavtal*, Lund 1995, s. 66.

²⁶ Ramberg, Herre, (2001), s. 67-69.

²⁷ Bogdan, (1994), s. 15.

ligga på den part som påstår att CISG inte är tillämplig.²⁸ I artikel 10 erbjuds vägledning om affärsställe. Om en part har flera affärsställen blir det ställe avgörande till vilket avtalet och dess fullgörelse har sin närmaste anknytning. Om en part inte har något affärsställe får avseende fästas vid hans hemvist.

Artikel 1 (3) stipulerar att vid fastställande av konventionens tillämplighet skall hänsyn varken tas till parternas nationalitet eller till deras alternativt avtalets civila eller kommersiella karaktär.

2.2.2 Undantag

CISG:s tillämpningsområde inskränks ytterligare av de undantag som finns intagna i konventionen. I artikel 2 uppräknas ett antal köp där CISG inte äger tillämpning. Artikel 2 (a) utesluter konsumentköp. Bestämmelsen är avhängig huruvida varan införskaffas för affärsmässiga syfte, men det avgörande är den avsedda och inte den faktiska användningen. Den köpta saken måste exklusivt vara avsedd för personligt bruk. Således undantar bestämmelsen inte de köp där köparen delvis har ett annat syfte med köpet. Emellertid är det inte bara föremål som är direkt avsedda för personligt bruk utan även objekt som är förbundna med en hobby. Om säljaren inte uppmärksammat att köpet var för personligt bruk eller borde ha insett detta blir konventionen ändå tillämplig. Denna vetskap skall finnas när köpet slutförs. Senare vetskap är irrelevant.²⁹ Förklaringen till denna konsekvens är troligtvis att CISG inte är så sträng mot säljaren i jämförelse med nationell rätt om konsumentköp.³⁰

Enligt artikel 2 (b-f) undantas även köp på auktion, köp vid exekutiv försäljning eller annars tvångsvis p.g.a. lag, köp av fartyg, svävare eller luftfartyg samt köp av elektricitet. Anledningen till undantagen i artikel 2 är att nationell köprätt inte har en enhetlig klassificering av de aktuella begreppen. Dessutom har många stater särskilt reglerat ifrågakvarande områden, men de flesta av dessa regler täcker andra spörsmål än de som uppkommer ur ett köpeavtal.³¹

Artikel 3 (1) reglerar avtal om tillhandahållande av en vara som skall tillverkas eller framställas. Detta avtal klassificeras som köp och gör konventionen tillämplig, såvida inte den part som beställt varan förpliktar sig att tillhandahålla en väsentlig del av det material som behövs för en sådan tillverkning eller framställning. En domstol kan besluta att 15 procents värde utgör en väsentlig del, men denna bedömning är svår att förutsäga. Parterna kan reglera frågan i avtalet för att undvika

²⁸ Bogdan, (1994), s. 16; Ramberg, Herre, (2001), s.75 not nr. 40.

²⁹ Schlechtriem, (1998), s. 32-33.

³⁰ Bogdan, (1994), s. 17.

³¹ Galston, Nina M. och Smit, Hans: *International Sales The United Nations Conventions on Contracts for the International Sale of Goods*, New York 1984, Kap. 1 s. 25.

problematiken. Väsentlig del är inte ett lika högt ställt krav som övervägande del vilket förutsätts för konventionens uteslutande enligt artikel 3 (2).³²

Enligt artikel 3 (2) tillämpas således konventionen inte på avtal där den övervägande delen av den parts skyldigheter som skall leverera varan består i att tillhandahålla arbete eller andra tjänster. Bedömningen av vad som utgör övervägande del kan bli problematisk och priset är endast en av de faktorer som skall beaktas.³³ Problem kan även uppstå när parterna har avtalat om flera förpliktelser exempelvis köp och service. Artikel 3 (2) är endast tillämplig om förpliktelserna ingår i ett och samma avtal. Om det finns ett betydande samband mellan förpliktelserna skall CISG gälla för hela avtalet. Om så inte är fallet, betraktas överenskommelsen som två avtal och CISG tillämpas endast på avtalet om köp.³⁴

CISG gäller bara köpeavtals ingående och de rättigheter samt skyldigheter som härur uppkommer för parterna. Köpeavtalets giltighet och giltigheten av någon av bestämmelserna eller sedvänja faller däremot utanför konventionen. Detta regleras i artikel 4 (a). Dessa spörsmål liksom övriga frågor som rör giltighet avgörs enligt nationell rätt. Ur artikelns engelska version framgår ur ”in particular” att reglen inte är uttömmande. Förutom de exempel som anges i artikeln utesluts även frågor om offentlig och processrätt såsom regler för insolvens.³⁵ Enligt artikel 4 (b) reglerar CISG endast förhållandet mellan köpare och säljare och berör inte äganderätten till den sålda varan, d.v.s. sakrättsliga frågor. Övergången av äganderätten blir en angelägenhet för nationell rätt. Tillämpliga regler bestäms i enlighet med principerna i internationell privaträtt.³⁶

Artikel 5 föreskriver att CISG inte gäller för säljarens ansvar för dödsfall eller annan personskada som varan förorsakar, d.v.s. produktansvar. Ur detta kan motsatsvis utläsas att konventionen är tillämplig på säljarens ansvar för saksador.³⁷ Enligt den allmänna uppfattningen är det däremot inte acceptabelt att komplettera ansvaret med nationella regler då den avsedda rättsenheten inte skulle kunna upprätthållas. Det är således inte tillåtet att genom en kvalifikation av de faktiska omständigheterna under ett begrepp eller en rättsprincip i nationell rätt utesluta dessa omständigheter från konventionens tillämpningsområde alternativt möjliggöra en parallell tillämpning av nationell rätt.³⁸

³² Honnold, (1991), s. 106.

³³ Bogdan, (1994), s. 17.

³⁴ Honnold, (1991), s. 107.

³⁵ Schlechtriem, (1998), s. 43, 46.

³⁶ Lookofsky, Joseph: *Internationale köb United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods*, Köpenhamn 1989, s. 40.

³⁷ Lookofsky, (1989), s. 42.

³⁸ Ramberg, Herre, (2001), s. 102-103.

2.2.3 Tolkning

Bestämmelser om tolkning av konventionen finns reglerat i artikel 7. Artikel 7 (1) stipulerar att vid tolkningen av CISG skall hänsyn tas till dess internationella karaktär samt till behovet av att främja en enhetlig tillämpning av konventionen och ett iakttagande av god sed i internationell handel. Syftet är att konventionsbegreppen skall anses vara en självständig begreppsapparat och skall således inte bedömas som tillhörande eller tagna ur någon nationell rättsordning. Översättningen god sed skiljer sig från de engelska och franska originaltexterna där begreppet närmast innebär att konventionstexten bör tolkas lojalt utan manipulationer och hårddragningar.³⁹

I artikel 7 (2) fastslås att frågor som regleras i CISG, men som inte uttryckligen har lösts i den, skall lösas i enlighet med de allmänna principer som konventionen är grundad på. Om aktuella principer inte kan frambringas genom analogislut från snarlika regler i konventionen, får en lösning ske enligt den lag som blir tillämplig enligt den internationella privaträtten.⁴⁰

Kärnan i artikel 7 är att tolkningen av CISG skall ske självständigt och inte vara beroende av principer och begrepp som härrör från något nationellt rättssystem. Artikel 7 (2) som förskriver att en brist skall repareras genom analogi ur generella principer, skall ha företräde framför tillämning av nationell rätt. Emellertid medges att alla frågor inte kan lösas genom analogislut då hänvisning äger rum till nationella rättssystem i den internationella privaträtten.⁴¹ Hellner påpekar den betydande osäkerhet som råder huruvida försök med analogislut skall äga rum och om så sker vilken analogi som skall väljas. Konventionens internationella karaktär och behovet av att främja uniformitet i dess tillämpning samt iakttagande av god sed i den internationella handeln måste beaktas och att hålla sig till nationella traditioner är inte berättigat.⁴²

2.2.4 Reservationer⁴³

Artikel 92 möjliggör reservation för konventionens del II (avtalsdelen) eller del III (substantiella regler om köp). Reservationen skall ske vid undertecknande, ratificering, godtagande, godkännande eller vid anslutning. Reservationen kan emellertid tas tillbaka när som helst i enlighet med artikel 97 (4). Andra stycket i artikel 92 klargör att en stat inte anses som fördragsslutande stat vad avser den del som uteslutits genom reservationen. I

³⁹ Bogdan, (1994), s. 18.

⁴⁰ Lookofsky, Joseph: *Understanding the CISG in Scandinavia*, Köpenhamn 1996, s. 29.

⁴¹ Hellner, Jan: "Gap-filling by analogy: Art. 7 of the U.N. Sales Convention in its historical context Festskrift till Lars Hjerner. I: *Köp och avtal uppsatser 1980-1992*, 1992, s. 156.

⁴² Hellner, (1992), s. 167.

⁴³ Se vidare avsnitt 2.3 vad avser de reservationer Sverige vidtagit.

praktiken innebär detta att kravet för CISG:s tillämplighet enligt artikel 1 (1) (a) inte är uppfyllt om en av staterna i vilken parterna har sitt affärsställe har företagit ifrågasättande reservation. Om allmänna principer leder till tillämplighet av lagen i en fördragsslutande stat som inte har gjort någon reservation, måste denna fördragsslutande stat applicera CISG enligt artikel 1 (1) (b). För att inte försvaga uniformiteten är domstolarna i den reserverande staten förpliktade att tillämpa den del av CISG som har exkluderats. CISG tillämpas överhuvudtaget inte om en part har reserverat sig mot del II och motparten mot del III.⁴⁴

I enlighet med artikel 94 kan två eller flera fördragsslutande stater med samma eller nära överrensstämmande rättsregler i frågor som regleras i CISG förklara att konventionen inte skall äga tillämplighet på köpeavtal eller ingående av sådana då parterna har affärsställen i dessa stater. Sådana förklaringar kan avges när som helst, gemensamt eller genom separata ömsesidiga förklaringar. Syftet med denna artikel är att tillåta fördragsslutande stater med samma eller nära relaterat rättssystem att fortsätta tillämpa dessa regler istället för CISG.⁴⁵

Artikel 98 fastslår att inga reservationer får göras utöver dem som uttryckligen tillåts enligt CISG.

2.3 Sveriges ställningstagande till CISG

I diskussionen om ett svenskt tillträde till CISG poängterades vikten av gemensamma regler för den internationella handeln. Inställningen i Sverige är att främja det internationella samarbetet och då den svenska ekonomin är starkt påverkad av utrikeshandeln, var uppfattningen om konventionen mycket positiv. Ett tillträdande kunde emellertid få till följd att vid tillämpning av svensk rätt olika regler aktualiserades för internationella köp och övriga köp. Detta var en ofrånkomlig nackdel, dock utan avgörande art och de praktiska fördelar ett tillträde till konventionen skulle medföra var betydande. CISG erbjöd enhetliga regler bl.a. vad avsåg tillämplig lag och tolkningsfrågor. Utifrån svensk synpunkt var helhetsintrycket att konventionen utgjorde en godtagbar reglering av internationella köp.⁴⁶

Sverige reserverade sig mot andra delen i CISG enligt artikel 92. Orsaken var att denna del var alltför artskild från reglerna om slutande av avtal i lag (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område. CISG:s regler på detta område var influerat av common-law länderna avtalsrätt, särskilt vad avsåg reglerna om anbud och återkallelse av anbud. Tillsammans med det faktum att frågor om avtals giltighet inte omfattas av CISG, kunde en införlivning av denna del i svensk rätt skapa osäkerhet huruvida ett giltigt avtal har kommit till stånd. I förarbetena

⁴⁴ Schlechtriem, (1998), s. 692.

⁴⁵ Bianca, Bonell, (1987), s. 651.

⁴⁶ Prop. 1986/87:128, s. 86-87.

omnämndes dock att reservationen eventuellt kunde återtas om fler common-law länder anslöt sig till konventionen.⁴⁷ Vidare tillämpade Sverige nabolandsklausulen, artikel 94. Anledningen härtill var att olika regler annars skulle komma att tillämpas på inrikeshandeln och den nordiska handeln. De nordiska köplagarna påminner mycket om varandra eftersom de har tillkommit i ett nordiskt lagstiftningssamarbete. Ett undantag är emellertid den danska köplagen från 1906. Till skillnad från övriga nordiska länder har den danska köplagen inte genomgått någon reformation och regelmässigt är där betydande skillnader. Reservationen är emellertid fortfarande i kraft trots att den egentligen strider mot konventionen.⁴⁸ De nordiska länderna kommer följaktligen att tillämpa respektive köplagar när både säljaren och köparen har sina affärsställen inom Norden.⁴⁹

CISG inkorporerades i svensk rätt genom lag (1987:822) om internationella köp vilken trädde i kraft den 1 januari 1989. Lagen innehåller endast två paragrafer där aktuella reservationer beskrivs. Vidare stipuleras att samtliga originaltexter skall ha samma giltighet, men det är endast de engelska och franska originaltexterna tillsammans med en svensk översättning som bifogats till lagen. Den svenska texten utgör ett inofficiellt hjälpmedel och dess ordalydelse är av mindre betydelse jämfört med originaltexterna.⁵⁰

2.4 CISG i förhållande till 1955 års Haagkonvention och Romkonventionen

I artikel 90 stipuleras att CISG inte gäller framför en internationell överenskommelse som redan har ingåtts eller kan komma att ingås och som innehåller bestämmelser rörande frågor som regleras i denna konvention, förutsatt att parterna har sina affärsställen i stater som är parter i en sådan överenskommelse.

Sverige har tillträtt 1955 års Haagkonvention vilket resulterade i lag (1964:528) om tillämplig lag beträffande internationella köp av lösa saker (IKL).⁵¹ Om en tvist uppstår i Sverige mellan två parter med affärsställen i skilda stater och svensk domstol eller skiljenämnd skall använda internationellt privaträttsliga regler för att fastställa tillämplig lag kan IKL användas som vägledning. Om lagen i en fördragsslutande stat till CISG härigenom blir tillämplig aktualiseras denna konvention på köpet enligt artikel 1 (1) andra punkten. Enligt 4 § IKL (artikel 3 i Haagkonventionen) är huvudregeln att säljarens lands lag skall tillämpas såvida inte parterna har avtalat om annat. Om däremot säljaren eller en representant till denne tar emot beställningen i det land där köparen har hemvist eller fast driftställe blir köparens lands lag användbar. De två alternativen leder till samma

⁴⁷ Prop. 1986/87:128, s. 88-89.

⁴⁸ Ramberg, Herre, (2001), s. 48.

⁴⁹ Bogdan, (1994), s. 15.

⁵⁰ Bogdan, (1994), s. 14.

⁵¹ Bogdan, (1994), s. 12.

resultat som om första punkten i CISG artikel 1 (1) tillämpas, d.v.s. CISG aktualiseras om de båda staterna antagit denna. Har däremot någon av staterna företagit en reservation mot CISG kan denna och Haagkonventionen komma i konflikt med varandra. Artikel 90 i CISG leder då till att Haagkonventionen äger företräde och styr lagvalet.⁵²

Av relevans är också 1980 års Romkonvention vilken genom lag (1998:167) om tillämplig lag för avtalsförpliktelser är gällande rätt här i landet. Romkonventionen författades inom EG men tillhör inte EG-rätten i snäv mening utan utgör en enskild konvention. Artikel 21 i Romkonventionen föreskriver att denna inte skall inverka på tillämpningen av andra internationella konventioner. Resultatet blir att Haagkonventionen tillämpas framför Romkonventionen.⁵³ Artikel 90 i CISG medför emellertid att CISG skall vika för Romkonventionen och enligt artikel 21 i Romkonventionen skall CISG äga företräde framför denna. Ramberg och Herre föreslår en möjlig lösning genom att anse att de båda konventionerna inte reglerar samma typ av frågor vilket är en förutsättning för tillämplighet av artikel 90 i CISG och därigenom skulle denna konvention äga företräde. En uppdelning på så sätt att CISG främst berör materiell rätt och Romkonventionen spörsmål angående internationell privaträtt är inte riktigt korrekt eftersom CISG även berör dessa delar. Därför menar författarna att det är tveksamt om konventionerna kan anses reglera skiljaktiga områden.⁵⁴ Lea Hatzidaki-Dahlström är dock av den uppfattningen att konventionerna berör olika spörsmål då CISG innehåller enhetliga materiella regler och Romkonventionen lagvalsregler.⁵⁵ En konklusion är att det inte finns något säkert svar i doktrinen om vilken av konventionerna som bör äga företräde och att bedömningen härav bli skönmässig.

⁵² Ramberg, Herre, (2001), s. 608-609.

⁵³ Bogdan, Michael: *Svensk internationell privat- och processrätt*, Stockholm 1999, s. 235-236.

⁵⁴ Ramberg, Herre, (2001), s. 610.

⁵⁵ Lea Hatzidaki-Dahlström: *Kompendium i komparativ och internationell avtalsrätt*, Lund 2000, s. 59, 70.

3 Dröjsmål

3.1 Incoterms 2000

Dröjsmål föreligger när säljaren är försenad med att avlämna varan alternativt att köparen inte betalar eller mottar leverans i tid. För att avgöra huruvida ett dröjsmål faktiskt har uppstått får ledningen sökas i CISG eller i parternas avtal. Härvid kommer Incoterms (International commercial terms) reglering av dröjsmål och riskens övergång till användning. Inom den internationella handeln tillämpas i stor utsträckning dessa standardiserade leveransklausuler vilka aktualiseras genom hänvisning i parternas avtal. Syftet med ifrågavarande leveransklausuler är att underlätta och förenkla författande av avtal samt öka rättssäkerheten då deras innebörd anses relativt klar och etablerad i internationella sammanhang. Incoterms är av stor betydelse då de vanligtvis ersätter säljarens förpliktelser enligt artikel 30-34 i CISG genom att parterna infogar aktuella klausuler i avtalet. Dessutom täcker handelstermerna flertalet frågor som inte regleras i konventionen exempelvis huruvida det är säljaren eller köparen som skall ansvara för licens och skatter.⁵⁶ Om parternas avtal inte reglerar licens och skatter antyder praxis att säljarens ansvar att avsända godset till en utländsk destination medför att han handhar licenser och skatter förenade med export.⁵⁷

Leveransklausulerna framkom genom handelsbruk, men problem kunde uppstå vad avsåg tolkning. För att generera enhetliga och universella definitioner vilket skulle leda till överensstämmelse beträffande tolkningen antog den Internationella handelskammaren (ICC) år 1936 standardiserade leveransklausuler vilka kom att benämnas Incoterms. Dessa har reviderats under årens lopp, senast år 2000, för att anpassa tolkningsreglerna till vad som är gällande uppfattning enligt praxis.⁵⁸

Incoterms 2000 består av tretton klausuler och är indelade i fyra grupper med olika begynnelsebokstäver. Grupperna benämns E-, F-, C- och D-gruppen. I E-gruppen ingår endast en leveransklausul EXW (Ex Works) vilken är minst betungande för säljaren medan hans förpliktelser ökas gradvis för att vara som mest omfattande i D-gruppen. Enligt EXW skall säljaren ställa godset till köparens förfogande på avtalad plats och vid avtalad tidpunkt. Härigenom övergår även risken på köparen. Köparen skall anordna transport, teckna försäkring samt ansvara för aktuella kostnader.⁵⁹

⁵⁶ Bianca, Bonell, (1987), s. 253-254.

⁵⁷ Honnold, (1991), s. 293.

⁵⁸ Bogdan, (1994), s. 38-39; Ramberg, Herre, (2001), s. 196-197.

⁵⁹ <http://www.iolservice.se/content/central/incoterms.Idoc> 2001-11-13.

Nästa grupp består av FCA (Free Carrier), FAS (Free Alongside Ship) och FOB (Free on Board). FOB-klausulen har traditionellt dominerat den internationella handeln. Säljarens förpliktelse består i att varan skall komma ombord på ifrågavarande fartyg och risken samt kostnadsansvaret övergår till köparen då varan passerar fartygets reling. FOB är endast avsedd för sjötransporter men tillämpas även på andra områden inom transporträtten. Klausulen är emellertid minde lämplig på moderna containertransporter där överlämnandet av varan till transportören inte sker genom ombordlastning. I stället för att revidera FOB infördes FCA, vilken har ett mer flexibelt tillämpningsområde.⁶⁰ Den innebär att säljaren avlämnar godset på angiven plats till anvisad fraktförare. Sker avlämnandet vid säljarens anläggning är denne skyldig att ombesörja lastning, men äger det rum på annan plats undgår säljaren ansvar för lossningen. Om parterna har avtalat om FAS är säljaren förpliktad att avlämna godset vid fartygets sida i överenskommen lastningshamn.⁶¹ Risk och kostnadsansvar övergår vid samma tidpunkt. Vid F-klausulerna bär säljaren ansvar för exportklareringen medan det är köparen som tecknar försäkring.

CRF (Cost and Freight), CIF (Cost, Insurance and Freight), CPT (Carriage Paid To) och CIP (Carriage and Insurance Paid To) konstituerar C-gruppen. Vid CRF skall säljaren ansvara för transporten fram till bestämd destinationshamn. Samma riskövergång gäller som vid FOB-klausulen, d.v.s. vid fartygets reling.⁶² CIF är en vanligt förekommande klausul inom den internationella sjötransporten. Säljaren skall ansvara för transport och kostnader fram till bestämd destinationsort. Även här övergår risken när godset passerat fartygets reling. CPT aktualiseras när säljaren ingår ett avtal om frakten med fraktförare där säljaren svarar för kostnader fram till överenskommen destinationsort. Risken övergår då godset avlämnas till fraktföraren vid avtalad tidpunkt och om flera fraktförare är inblandade i transporten övergår risken när godset har avlämnats till den förste av dessa.⁶³ Slutligen reglerar CIP att säljaren skall ingå avtal om transporten med en fraktförare samt stå för fraktkostnaderna fram till bestämmelseorten. Risken övergår då godset överlämnas till den förste fraktföraren.

Kostnader för exportklarering står säljaren för även vad avser denna grupp av leveransklausuler. Försäkring tecknas av köparen vid CFR och CPT. För CIF och CIP är däremot säljaren skyldig att teckna en försäkring för köparens räkning. Denna plikt innebär emellertid enbart att skaffa en försäkring på minimivillkor. De ifrågavarande villkoren framgår antingen av de s.k. Institute Cargo Clauses som har utformats av Institute of London Underwriters, eller kan de också framgå av andra liknande villkor såsom Allmänna villkor för transport av varor (AV 84). Minimivillkoren innebär

⁶⁰ <http://www.swedfreight.se/svlog/1art399.html> 2001-11-13.

⁶¹ Internationella handelskammarens (ICC) Svenska Nationalkommitté: *Incoterms 2000 ICCs internationella regler för tolkning av handelstermer på svenska och engelska*, Stockholm 1999, s. 35-36, 43.

⁶² ICC, (1999), s. 60.

⁶³ ICC, (1999), s. 67, 76.

oftast att ersättning endast utgår när transportmedlet utsatts för skada eller kommit i svårigheter exempelvis kostnader för gemensamt haveri.⁶⁴ Den köpare som önskar en mer vittgående försäkring får komma överens med säljaren angående detta alternativt teckna en egen försäkring. Försäkringen enligt minimivillkoren skall motsvara godsets pris plus tio procent.⁶⁵

Den sista gruppen Incoterms består av DAF (Delivered At Frontier), DES (Delivered Ex Ship), DEQ (Delivered Ex Quay), DDU (Delivered Duty Unpaid) och DDP (Delivered Duty Paid). DAF innebär att säljaren avlämnar godset när det ställs till köparens förfogande på anländande transportmedel på avtalad plats och ort vid gränsen men före tullgränsen till närliggande land. Det förutsätts att gränsen tydligt definieras i parternas avtal eftersom ordet gräns i leveransklausulen har en generell betydelse. Om plats för avlämnandet inte framgår av avtal eller sedvänja får säljaren välja den plats på angiven leveransort som är mest lämplig för honom. Riskens övergång på köparen vid tidpunkten för avlämnandet. Köparen har ansvar för lossning och kostnader förenade härmed. Vid denna leveransklausul står säljaren för exportklarering och köparen för importklareringen.⁶⁶ DES, vilken endast är tillämplig på sjötransporter, medför att säljaren är ansvarig för transport och de kostnader som kan uppkomma fram till aktuell hamn nås. Riskens övergång när godset ställs till köparens förfogande ombord på fartyget i destinationshamnen. Kostnader för lossning samt importklarering betalas av köparen, medan säljaren även här står för exportklareringen.⁶⁷ Ytterligare en klausul som endast är tillämplig på sjötransport är DEQ vilken utökar säljarens ansvar jämfört med DES. Här skall säljaren utöver lastningskostnad och transport även betala lossning och svara för importklareringen. Tidpunkten för riskens övergång inträffar när säljaren ställt godset till köparens förfogande på angiven kaj i destinationshamnen. Köparen skall betala tull, kostnader för importklarering samt aktuella skatter.⁶⁸ DDU och DDP innebär att säljaren bär alla kostnader för transporten dock med undantag för tullar, skatter och andra avgifter vid DDU. Enligt DDU har säljaren vidare inget ansvar för transportklarering, vilket han har vid DDP. Riskens övergång när godset ställs till köparens förfogande på angiven destinationsort inom överenskommen tidsperiod eller avtalad tidpunkt.⁶⁹ Säljaren står således risken under hela transporten. Vid alla leveransklausuler i D-gruppen skall relevant försäkring tecknas av säljaren.

Skillnaden mellan C- och F-gruppen består däri att vid F-klausulerna är säljaren inte förpliktad att sluta avtal med transportören. Enligt kommersiell praxis gör säljarna ändå detta för köparens räkning och på dennes risk. Trots rådande praxis kan säljaren undgå att avtala om transport. Därvid skall han

⁶⁴ Ramberg, Herre, (2001), s. 218.

⁶⁵ <http://www.iolservice.se/content/central/incoterms.Idoc> 2001-11-13.

⁶⁶ ICC, (1999), s. 91-95.

⁶⁷ ICC, (1999), s. 100, 102-103.

⁶⁸ ICC, (1999), s. 108-109.

⁶⁹ ICC, (1999), s. 116, 122.

snarast underrätta köparen för att underlätta dennes organisering av transportavtalet. Köparen kan också välja att säljaren inte skall vara involverad i transportavtalet. Enligt leveransklausulerna i C-gruppen är säljaren dock skyldig att ordna och betala transporten. Ingående av transportavtalet skall ske på sedvanliga villkor och varan skall befordras på brukliga transportvägar samt på ett sedvanligt sätt. Vid sjötransport skall fartyget enligt CRF och CIF-klausulerna vara av den typ som normalt används för transporten av varan. Vid C- och F-klausulerna fullgör säljaren avlämnandeförpliktelsen då varan överlämnas för transport vilket medför att köparen står risken för varans förstörelse under transport. Om en transportkedja är inblandad måste överlämnandet ske till en självständig transportör annars anses inte risken ha övergått till köparen. För säljaren innebär C-klausulerna enbart ett kostnadsansvar medan D-klausulerna därutöver medför en förpliktelse att avlämna varan på destinationen.⁷⁰

3.2 Säljarens förpliktelser

I artikel 30 finns en sammanfattning av säljarens förpliktelser. Där fastställs att säljaren är skyldig att avlämna varan, överlämna dokument avseende denna och överföra äganderätten till varan på det sätt som avtalet och CISG förutsätter. I kommande avsnitt redogörs för aktuella förpliktelser.

3.2.1 Avlämnande av varan

Om det inte framgår av avtalet var säljaren skall avlämna varan återfinns svaret i artikel 31. Artikel 31 (a) tillämpas endast när avtalet förutsätter att varan skall transporteras. Under dessa förhållanden består säljarens skyldighet i att överlämna varan till den förste transportören för vidarebefordran till köparen. Om det är flera transportörer som successivt skall utföra transporten har säljaren fullgjort sina skyldigheter genom att överlämna varan till den förste av dessa. Transportsträckans längd för vilken den förste transportören ansvarar är följaktligen irrelevant. Om säljaren själv åtar sig att genomföra transporten anses han inte som transportör i enlighet med artikel 31 (a). Leveransen är därför inte genomförd när säljaren påbörjar transportresan utan först när han avlämnar varan till köparen på destinationsorten. Förhållandena är desamma när säljaren eller dennes anställda endast utför en del av transporten. Det är viktigt att notera att transportören måste vara självständig, d.v.s. han skall varken stå under säljarens eller köparens direkta kontroll.⁷¹ Kontentan är att så länge varan är kvar i säljarens kontrollfär har inget avlämnande skett i enlighet med artikel 31 (a). Avlämnandet är således fullbordat så snart transportören får fysisk vård över varan i syfte för transport. Det faktum att transportören hämtar varan hos säljaren och varan lastas på ett fordon i närvaro av transportören eller dennes chaufför, är tillräckligt för transportsyftet. Om lastningen äger

⁷⁰ Ramberg, Herre, (2001), s. 202-204.

⁷¹ Lookofsky, (1996), s. 50.

rum utan transportörens förefintlighet, sker avlämnandet när transportören kontrollerar fordonet. Att däremot endast göra varan klar för avsändande är inte tillräckligt för ett fullgjort avlämnande.⁷²

I CISG återfinns ingen regel angående platsen för avsändandet. Om inget framgår av avtalet får säljaren skicka varan från den plats som är lämplig för utförandet av leveransförpliktelsen. Artikel 7 (1) utesluter säljaren från att välja en ovanlig och avlägsen plats vilket skulle leda till en väsentlig försening eftersom det strider mot god sed.⁷³

Reglerna i artikel 31 (b) och (c) motsvarar leveransklausulen EXW. Varan är avlämnad när den ställs till köparens förfogande.⁷⁴ Artikel 31 (b) berör fyra olika situationer nämligen att avtalet hänför sig till en bestämd vara eller en vara som skall tas ur ett bestämt parti alternativt att varan skall tillverkas eller framställas. I dessa fall skall varan ställas till köparens förfogande på den bestämda plats parterna vid avtalsslutet kände till att varan befann sig eller skulle tillverkas eller framställas på. Ett rättsfall handlade om försäljning av hörapparater och den tyske säljaren hade stämt den italienske köparen som misslyckats med att motta leveransen. Domstolen fastslog att den tyska stad där hörapparaterna tillverkades utgjorde platsen för säljarens förpliktelse att avlämna varan vilket gjorde den italienska köparen skadeståndsskyldig.⁷⁵

Om varan förvaras hos en självständig lagerhållare och lagret utgör den bestämda plats där varan skall ställas till köparens förfogande, uppfyller säljaren sin plikt genom att möjliggöra för köparen att hämta varan i lagret. Varan är endast ställd till köparens förfogande om den faktiskt finns i lagret. Vidare måste lagerhållaren vara villig att lämna ut varan på köparens begäran. Vad gäller fritt tillgängligt gods såsom timmer i en skog ställer säljaren denna vara till köparens förfogande genom att förbehållslöst tillkänna att köparen är berättigad att överta den.⁷⁶

Om inte de specifika förutsättningarna i artikel 31 (b) är uppfyllda aktualiseras artikel 31 (c), vilken föreskriver att i övriga fall består säljarens skyldighet att ställa varan till köparens förfogande på den plats där säljaren hade sitt affärsställe vid avtalsslutet. Om säljaren sedermera ändrar affärsstället är han i princip förpliktad att ställa varan till köparens förfogande vid det ursprungliga affärsstället. Artikel 7 (1) angående god sed fordrar emellertid att köparen accepterar säljarens begäran att hämta varan vid det nya affärsstället, förutsatt att det inte innebär oskäligen kostnader och att säljaren erbjuder sig att ersätta de tilläggskostnader köparen ådrar sig.⁷⁷

⁷² Schlechtriem, (1998), s. 227, 229.

⁷³ Schlechtriem, (1998), s. 230.

⁷⁴ Ramberg, Herre, (2001), s. 213.

⁷⁵ Landgericht Aachen 43 0 136/92, 14 May 1993, Case No 47.

⁷⁶ Schlechtriem, (1998), s. 238-239.

⁷⁷ Schlechtriem, (1998), s. 237.

Varan skall ställas till köparens förfogande på ett sådant sätt att han kan avhämta den utan ytterligare besvär. Säljaren måste underrätta köparen för att möjliggöra för denne att komma i besittning av varan. Dessutom måste varan om nödvändigt förpackas och innefatta vad avtalet i övrigt kräver. Om säljaren inte har företagit ifrågavarande åtgärder har han inte heller uppfyllt sina skyldigheter att avlämna varan.⁷⁸

En vara anses inte ställd till köparens förfogande om säljaren förenar avlämnandet med ett villkor som måste uppfyllas dessförinnan. Exempel härpå är att fritt tillgängligt gods inte är ställt till köparens förfogande om säljaren endast tillåter köparen att hämta varan om han betalar i förskott. Själva tillgängligheten av varan konstituerar således inte ett avlämnande. Säljarens samtycke är alltid nödvändigt för övertagandet och samtycke finns inte om köparen alltjämt inte har uppfyllt säljarens villkor. Förhållandena är annorlunda om säljaren förenar avlämnandet med ett förbehåll som köparen måste infria vid samma tillfälle som avlämnandet, t.ex. samtidig betalning. Där säljaren är berättigad att avge ett dylikt villkor, har han fullgjort sin förpliktelse att avlämna varan genom att ställa den till köparens förfogande och erbjuda överlämnande mot betalning.⁷⁹

Om en vara säljs under transport utesluts tillämpning av artikel 31 eftersom det härför krävs en särskild överenskommelse vad förpliktelsen att avlämna varan innebär. De underliggande principerna i artikel 31 (b) och (c) medför att i det aktuella fallet fullgör säljaren sin skyldighet genom att möjliggöra för köparen att överta varan på destinationsorten. Då det finns transportdokument fullgörs säljarens förpliktelse genom att överlämna dessa till köparen. Förekommer inga transportdokument måste säljaren ge anvisningar till transportören om överlämnandet av varan till köparen. Säljaren har uppfyllt sina skyldigheter när tillkännagivandet av anvisningarna når den transportör som har den faktiska vården om varan. Det är en nödvändig förutsättning, med grund i anvisningarna, att transportören faktiskt är förpliktad att överlämna varan till köparen vid destinationsplatsen.⁸⁰

Att avlämnande sker på fel plats konstituerar avtalsbrott och de påföljder som redogörs för senare i uppsatsen aktualiseras.⁸¹ Om säljaren är förpliktad att sända varan från en angiven plats men skickar den från en annan plats anses han ha genomfört avlämnandet men på ett felaktigt sätt. Köparen är endast berättigad att avvisa varan och ogiltigförklara avtalet om det felaktiga avlämnandet utgör ett väsentligt avtalsbrott. Skall säljaren avlämna varan på en särskild plats och överlämna den till en transportör anvisad av köparen exempelvis som vid FOB-klausulen eller ställa varan till köparens förfogande på kajen i destinationshamnen, men lämnar varan på fel plats har

⁷⁸ Bianca, Bonell, (1987), s. 255.

⁷⁹ Schlechtriem, (1998), s. 239-240.

⁸⁰ Schlechtriem, (1998), s. 247.

⁸¹ Redogörelsen om påföljderna återfinns i kapitel 4.

säljaren misslyckats med fullgörandet av leveransförpliktelsen och blir ansvarig enligt konventionens regelverk.⁸²

När parterna inte har kommit överens om en speciell plats för avlämnande, hänvisar domstolar till artikel 31 för att fastställa huruvida de har jurisdiktion. Om en tvist exempelvis rör säljarens förpliktelse att avlämna varan i enlighet med artikel 31 (c), är den behöriga domstolen den vid säljarens affärsställe.⁸³ Ett rättsfall gällde ett italienskt företag som levererade varor till en fransk köpare. Det förelåg emellertid fel i varan och köparen stämde det italienska företaget inför en fransk domstol. Domstolen fastslog dock att italiensk domstol hade jurisdiktion eftersom platsen för avlämnande var i Italien där varan överlämnats till den förste transportören i enlighet med artikel 31 CISG.⁸⁴

I artikel 32 (1) finns föreskrifter om identifikation när säljaren överlämnar varan till en transportör. Denna identifikation genomförs vanligtvis genom att köparen namnges i transportdokumenten. När innehavet av dokumenten medför kontroll av leveransen, anger dokumenten normalt köparens namn som den person transportören skall underrätta om lastens framkomst. Även om transportdokumenten inte förenar köparen och varan, kan identifikation ske genom märkning av varan. Är varan inte klart identifierad genom hänvisning till avtalet på något av ovannämnda sätt skall säljaren lämna ett meddelande till köparen om försändelsen med specificering av varan.⁸⁵ CISG nämner inte tidpunkt för meddelande om detta inte framgår av parternas avtal. Det följer emellertid av konventionens allmänna principer i artikel 7 (2) att säljaren måste lämna meddelande inom skälig tid efter avlämnandet. I det enskilda fallet kan denna tid bli ytterst kort.⁸⁶

Artikel 32 (2) stipulerar att om säljaren skall ordna transporten av varan skall han sluta nödvändiga avtal för transport till den angivna orten med efter omständigheterna lämpligt transportmedel och på sedvanliga villkor för sådana transporter. Vid en jämförelse med Incoterms C-klausuler är förpliktelsen att välja transportmedel inte lika sträng här som i CISG. CFR och CIF-klausulerna statuerar att säljaren skall ordna ett fartyg som vanligen används för transport av avtalat slag. Motiveringen till skillnaden vid utformningen av Incoterms 2000 var att "lämpligt" istället för "vanligen" transportmedel skulle innebära en alltför sträng förpliktelse för säljaren. Transportörer begränsar ofta sitt ansvar till att iaktta tillbörlig omsorg att tillhandahålla ett sjövärdigt fartyg. Resultatet kunde då bli att säljaren ansvarar mot köparen utan möjlig regressrätt mot transportören.⁸⁷

⁸² Schlechtriem, (1998), s. 246.

⁸³ <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/libo31.html> 2001-11-12.

⁸⁴ Court of Cassation, 2 December 1997, Case No 207.

⁸⁵ Honnold, (1991), s. 295.

⁸⁶ Bianca, Bonell, (1987), s. 259.

⁸⁷ Ramberg, Herre, (2001), s. 203, 217.

Slutligen regleras i artikel 32 (3) att om säljaren inte skall teckna transportförsäkring för varan, skall han på köparens begäran tillhandahålla denne alla tillgängliga uppgifter som behövs för att denne skall kunna teckna en sådan försäkring.

3.2.2 Tidpunkt för avlämnande

Det framgår av artikel 33 när varan skall avlämnas. I artikel 33 (a) regleras att om en viss tidpunkt är fastställd i eller följer av avtalet skall säljaren avlämna varan vid denna tidpunkt. Att tidpunkten följer av avtalet kan vara fallet när det anges att varan skall avlämnas vid ankomsten av ett namngivet fartyg till hamnen eller när transporter till och från hamnen blir möjliga efter islossning.⁸⁸ Ett rättsfall belyser domstols ståndpunkt på vad som anses följa av avtalet. En italiensk kärende sålde en bulldozer till den schweiziska svaranden, vilken påstod att leveransen var försenad och därför inte betalade de två återstående avbetalningarna. Domstolen fastslog att enligt vad som kunde utläsas av parternas avtal hade avlämnandet ägt rum i tid, eftersom säljaren överlämnat maskinen till transportören mindre än två veckor efter säljaren mottagit den första avbetalningen.⁸⁹

Enligt artikel 33 (b) kan även en viss tidsrymd för avlämnandet vara fastställd i eller följa av avtalet. I dessa fall har säljaren möjlighet att avlämna varan när som helst under denna tidsrymd, såvida det inte framgår av omständigheterna att köparen skall välja tidpunkten. Resultatet av att säljaren när som helst under den speciella tidsrymden kan avlämna varan är att köparen inte har rätt att vägra motta leverans. Köparen kan emellertid försöka nå en överenskommelse om både en första samt sista leveransdag. Är däremot köparen berättigad att välja tidpunkt för avlämnande måste säljaren leverera varan denna dag. Att köparen av någon anledning har intresse av att precis planera mottagandet av varan, såsom vid begränsat lagerutrymme, utgör inte i sig en omständighet som ger honom rätt att välja tidpunkt.⁹⁰

I de fall där avtalet innefattar transport såsom vid artikel 31 (a) är det tillräckligt att säljaren överlämnar varan till transportör före leveransdatum. Säljaren är således inte skyldig att avsända varan tidigare för att denna skall nå köparen på dagen för avlämnande. Då varan skall ställas till köparens förfogande, artikel 31 (b) och (c), skall så ha skett vid dagen för avlämnande alternativt under aktuell tidsrymd. Om det är nödvändigt att underrätta köparen måste säljaren göra detta åtminstone före utgången av tidrymden och på sådant sätt att meddelandet under normala omständigheter kommer att nå köparen innan slutet av denna.⁹¹

⁸⁸ Ramberg, Herre, (2001), s. 219-220.

⁸⁹ Tribunal Cantonal Valais CI 97 167, 28 October 1997, Case No 219.

⁹⁰ Schlechtriem, (1998), s. 263-264.

⁹¹ Schlechtriem, (1998), s. 265.

Slutligen regleras i artikel 33 (c) att säljaren skall avlämna varan i andra fall än de ovan nämnda inom skälig tid efter avtalsslutet. Vad som utgör skälig tid får avgöras efter omständigheterna i varje enskilt fall. Troligtvis täcker artikel 33 (c) även fall där en obestämd tid för avlämnande såsom snarast möjligt har föreskrivits.⁹² Om avtalet berör varor i lager vilka säljaren endast behöver förbereda för avsändande bedöms den skäliga tiden kort, och säljaren beviljas inte mer tid än vad som vanligtvis krävs för förberedandet. Är det uppenbart att köparen behöver snabb leverans, exempelvis vid beställning av reservdelar, bör tiden för avlämnande förkortas med hänsyn till detta. Vid ifrågavarande fall kan omedelbar leverans konstituera skälig tid. Är avtalet beroende av en framtida händelse och det är osäkert huruvida denna kommer att inträffa, såsom leverans efter ett krigsslut eller upphörande av ett exportförbud, kan förpliktelsen att avlämna varan uppkomma tidigast efter inträffandet av den aktuella händelsen.⁹³

3.2.3 Avlämnande före avtalad tidpunkt

I artikel 37 regleras det förhållandet att säljaren avlämnar varan före den avtalade tidpunkten för avlämnande. I dessa fall får säljaren intill aktuell tidpunkt avlämna delar som fattas, fylla ut brister i varans mängd, avlämna en vara för att ersätta en felaktig eller avhjälpa fel i den avlämnade varan. Oklarhet råder huruvida ett avlämnande som sker efter början av en fastställd tidrymd (artikel 33 (b)) eller inom skälig tid (artikel 33 (c)) skall anses ha ägt rum före den avtalade tidpunkten enligt artikel 37. Syftet med artikeln och de underliggande principerna i CISG medför dock att säljaren har en obegränsad rätt att åtgärda brister fram till sista möjliga dag för avlämnande.⁹⁴ Artikel 37 innehåller en begränsning därigenom att säljarens rätt att åtgärda brister inte får förorsaka köparen oskälig olägenhet eller kostnad. I andra meningen föreskrivs en säkerhet i att köparen behåller den rätt han kan ha att kräva skadestånd enligt CISG.

Fråga kan uppkomma ifall de handlingar säljaren företar för att åtgärda det felaktiga avlämnandet måste vara fullständiga. Artikelns ordalydelse och förarbetena till denna ger ingen anvisning. Den vaga ordalydelsen kan emellertid tolkas så att säljaren får stor frihet med den gräns att åtgärden inte orsakar köparen oskälig olägenhet. Även köparens rätt till skadestånd indikerar att den andra leveransen inte behöver vara fullt avtalsenlig. Ett närliggande spørsmål är köparens möjlighet att avvisa en omleverans. Om korrigeringen av avvikelsen inte innebär någon större olägenhet för köparen, bör han inte kunna avvisa omleveransen särskilt med hänsyn till hans rätt till skadestånd i andra meningen. Säljaren är således berättigad till ett flertal försök för att gottgöra bristen, men varje nytt försök ökar sannolikheten för att olägenheten alternativt kostnaderna anses oskäliga för köparen.⁹⁵

⁹² Bianca, Bonell, (1987), s. 263.

⁹³ Schlechtriem, (1998), s. 267-268.

⁹⁴ Schlechtriem, (1998), s. 296.

⁹⁵ Honnold, (1991), s. 325; Ramberg, Herre, (2001), s. 248; Schlechtriem, (1998), s. 297.

Vad som konstituerar oskälig olägenhet beror på omständigheterna i varje enskilt fall. En långvarig reparation av en maskin är oskälig om denna redan installerats vid ett monteringsband. I dessa fall är endast ett omgående återinsättande av en maskin godtagbart. Det är vidare oskäligt att begära att köparen accepterar återföljande leveranser om säljaren inte är beredd att betala transportkostnaderna. Att säljaren åtgärdar bristen utan att informera köparen om sin avsikt eller begär av köparen att godkänna ytterligare reparationer om flertalet tidigare försök har misslyckats, utgör också oskälig olägenhet.⁹⁶

I artikel 34 finns en motsvarande bestämmelse till artikel 37 vad avser för tidigt överlämnande av dokument.

3.3 Köparens förpliktelser

Artikel 53 motsvarar artikel 36 och ger en översikt över köparens förpliktelser. Dessa består i att köparen skall betala för varan och motta leverans av den såsom avtalet och CISG förutsätter. I följande avsnitt behandlas ifrågakvarande förpliktelser.

3.3.1 Betalning och fastställande av priset

Vanligtvis fastställer avtalet aktuell valuta för betalningsförpliktelsen, men om så inte har skett blir valutan på betalningsplatsen avgörande. I CISG finns emellertid inga regler om tillämplig valuta vilket leder till att vid tvivel härom får frågan avgöras i enlighet med nationell rätt.⁹⁷

Betalningsförpliktelsen innebär enligt artikel 54 vidare en skyldighet för köparen att vidta de åtgärder och föreskrifter för att betalning skall kunna ske som kan krävas enligt avtalet eller lagar och bestämmelser. Det framgår inte av artikeln vilka åtgärder som avses. Ramberg och Herre gör en analogi med 48 § 2 stycket KöpL där skyldigheten att betala även innefattar att acceptera växel och ställa remburs, bankgaranti eller annan säkerhet samt vidta andra åtgärder som behövs för att möjliggöra betalning.⁹⁸

Föreskrifterna som åsyftas i artikel 54 innebär beaktande av vissa formaliteter, främst offentlighetsrättsliga krav, eller krav på tillstånd för export eller import. Köparen kan exempelvis i god tid vara tvungen att införskaffa exporttillstånd när leveransklausulen EXW tillämpas på köpet eller importtillstånd när han köpt varan enligt andra leveransklausuler än DDP. Exempel på ytterligare föreskrifter är iakttagande av utländsk växelkurs, behov av att registrera avtal och införskaffa bemyndigande att sända pengar

⁹⁶ Schlechtriem, (1998), s. 298.

⁹⁷ Ramberg, Herre, (2001), s. 372.

⁹⁸ Ramberg, Herre, (2001), s. 373.

utomlands. Företar inte köparen nödvändiga åtgärder och föreskrifter konstituerar det ett fullbordat avtalsbrott.⁹⁹

Artikel 54 klargör emellertid inte huruvida köparen har en resultatförpliktelse, d.v.s. ett ansvar för att åtgärderna han företagit leder till avsett resultat, eller om det är tillräckligt för honom att visa tillbörlig omsorg. Ramberg och Herre menar att de exempel som omnämns i 48 § 2 stycket KöpL har ett så nära samband med köparens betalning av priset att han ansvarar för att anvisningar till banker och garantigivare leder till avsett resultat. Samtidigt påpekar Gomard och Rechnagel att köparen normalt inte är förpliktad att genomföra åtgärder som inte parterna har avtalat om eller som förutsatts av dessa. Bianca och Bonell gör en uppdelning i åtgärder av strikt kommersiell karaktär och åtgärder med statlig inblandning. De anser att resultatförpliktelse för kommersiella åtgärderna är berättigat, medan ansvaret bör begränsas till tillbörlig omsorg vid offentlighetsrättsliga handlingar. Anledningen härtill är att det exempelvis är enklare för köparen att uppfylla krav en bank ställer genom att betala deposition eller liknande säkerheter jämfört med att uppfylla statliga krav. Dessutom innebär förvärvande av säkerhet från en tredje man fler alternativ. Vid statlig involvering är det vanligtvis bara ett organ som är behörigt att ge tillstånd.¹⁰⁰

Ett skiljedomsavgörande med grund i artikel 54 handlade om en tysk säljare som väckte talan mot den ryske köparen då denne inte betalat levererad utrustning. Köparen hävdade att den uteblivna betalningen berodde på att banken som ansvarade för dennes valutaöverföring misslyckats med att instruera om det belopp som skulle överföras till säljaren. Banken överförde inte några pengar eftersom det inte fanns tillgängliga medel för köparens räkning i omsättningsbar valuta för att betala varan. Köparen ville undgå ansvar då han menade att bristande resurser för tillgänglig utländsk valuta konstituerade force majeure. Skiljedomstolen fastslog att företeelsen inte var force majeure och påpekade att köparens betalningsförpliktelse inkluderade att vidta åtgärder samt iaktta föreskrifter för att möjliggöra betalning. Efter vad som framkom i fallet konstaterades att den enda åtgärd köparen vidtagit var att skicka anvisningar till banken om det belopp som skulle överföras till säljaren, men han hade inte gjort något för att säkerställa att betalningen verkligen kunde genomföras. Härför dömdes till säljarens fördel och köparen förpliktades att betala för varan.¹⁰¹

I artikel 55 fastslås att då ett giltigt avtal har slutits utan att det uttryckligen eller underförstått fastställer priset eller ger anvisningar om hur det skall bestämmas anses parterna, såvida inte annat framgår av omständigheterna, underförstått ha hänvisat till det pris som allmänt tillämpas vid tiden för

⁹⁹ Ramberg, Herre, (2001), s. 374; Schlechtriem, (1998), s. 457.

¹⁰⁰ Ramberg, Herre, (2001), s. 375; Gomard, Bernhard och Rechnagel, Hardy: *International Köbelov De Forenede Nationers konvention om internationale køb*, Danmark 1990, s. 161; Bianca, Bonell, (1987), s. 396-397.

¹⁰¹ Tribunal of International Commercial Arbitration at the Russian Federation Chamber of Commerce and Industry, 17 October 1995, Case No. 142.

avtalsslutet för varor av samma slag som säljs under jämförliga förhållanden inom ifrågavarande bransch.

Denna artikel står emellertid i strid med artikel 14 där ett det krävs att anbudet är tillräckligt preciserat, vilket bl.a. innebär ett uttryckligt eller underförstått fastställande alternativt anvisningar om hur pris skall fastställas. Är inte anbudet tillräckligt preciserat skulle inte ett avtal ha kommit till stånd. Artikel 14 fordrar således att anbudet skall innehålla något om priset för att ett giltigt avtal kan ingås medan artikel 55 reglerar hur priset skall fastställas när avtalet inte innehåller något om detta! Motstridigheten kan undvikas på ett antal olika sätt. De nordiska länderna har reserverat sig mot avtalsdelen och då ett köp underkastas lagen i ett nordiskt land tillämpas endast artikel 55. Parterna kan även ha utnyttjat avtalsfriheten och avvikit från artikel 14. Vidare kan artikel 14 uteslutas p.g.a. sedvana eller praxis mellan parterna.¹⁰²

Det är marknadspriset som skall ge vägledning för ett fastställande, men vid speciella varor som inte har något marknadspris får andra kriterier beaktas. Exempelvis kan priset fastställas efter vad det har kostat säljaren att anskaffa varan med tillägg för en rimlig vinst. För att beräkna priset blir inte tiden för avlämnade utan tidpunkten för avtalets ingående relevant. Detta leder till att säljaren inte tjänar på en prishöjning och köparen vinner inget på en sänkning.¹⁰³ Problem som kan uppstå med grund i artikel 55 är att domstolar inte har befogenhet att kontrollera orimliga priser så länge de allmänt tillämpas vid tiden för avtalsslutet för sådana varor under jämförliga förhållanden inom ifrågavarande bransch.¹⁰⁴

Om priset fastställs efter varans vikt, skall enligt artikel 56 det i tveksamma fall bestämmas efter nettovikten.

3.3.2 Plats och tid för betalning

Var betalningen skall fullgöras regleras i artikel 57. Artikeln har främst en utfyllande funktion eftersom avtalet vanligtvis specificerar platsen för betalning. När så inte har skett framgår det oftast av den faktura som samtidigt med varan skickas till köparen. I flertalet fall samtycker köparen till dessa villkor genom efterföljande kommunikation eller beteende. Finns det ingen anvisning om köparens samtycke auktoriserar fakturan köparen att betala i enlighet med tillkännagivna villkor, men förhållandena kräver inte att köparen betalar på ett sätt som är oförenligt med parternas avtal eller konventionens bestämmelser.¹⁰⁵

¹⁰² Lando, (1991), s. 242-243.

¹⁰³ Lando, (1991), s. 244; Schlechtriem, (1998), s. 462.

¹⁰⁴ Galston, Smit, (1984), Kap. 7 s. 14.

¹⁰⁵ Honnold, (1991), s. 417.

Om ingen plats för betalning har beslutats uttryckligen eller underförstått finns två möjliga tillvägagångssätt i artikeln. Enligt artikel 57 (1) (a) konstituerar säljarens affärsställe platsen för betalning. Bestämmelsen i artikel 57 (1) (b) föreskriver att om betalning skall ske mot överlämnande av vara eller dokument blir aktuell plats för betalning där överlämnandet sker i enlighet med avtalet eller artikel 31 och 34 CISG. Om säljaren flyttar sitt affärsställe efter avtalsslutet skall han enligt artikel 57 (2) bära den ökning av kostnaderna för betalningen som förorsakas av detta.

Ett vanligt betalningssätt i internationella sammanhang är betalning med check. Betalning med check anses utförd dagen den överlämnas, förutsatt att täckning finns. Säljaren har emellertid ingen skyldighet att motta en check. Vid betalning till säljarens bankkonto är krediteringen av detta konto relevant. Om säljaren anger flera bankkonto alternativt möjliggör betalning genom bank- eller postgiro har köparen en valrätt mellan dessa alternativ.¹⁰⁶

I artikel 58 påträffas bestämmelser om tidpunkten för betalningen. Artikeln bygger på samtidigthetsprincipen vilken innebär att parterna skall utväxla sina respektive prestationer samtidigt. Anledningen härtill är att ingen av dem skall behöva riskera den andra partens icke-uppfyllelse. Samtidigthetsprincipen kan endast uppfyllas vid köp där varan skall avlämnas på en avtalad plats såsom vid artikel 31 (b) och (c) samt EXW och D-klausulerna. Vid transportköp krävs för uppfyllande att säljaren istället överlämnar dokument vilka kontrollerar förfoganderätten över varan under transporten samt utlämning av varan på destinationsorten.¹⁰⁷

Artikel 58 (1) föreskriver att om köparen inte skall betala priset vid någon annan bestämd tidpunkt, skall han betala då säljaren ställer antingen varan eller de dokument till vilka förfoganderätten över varan är knuten till köparens förfogande i enlighet med avtalet eller CISG. Vidare föreskrivs att säljaren får göra en sådan betalning till villkor för att varan eller dokumenten skall överlämnas. Rör det däremot ett transportköp får enligt artikel 58 (2) säljaren sända varan på villkor att den eller dokument till vilka förfoganderätten över varan är knuten inte skall överlämnas till köparen annat än mot betalning.

Av betydelse för artikeln är de dokument till vilka förfoganderätten är knuten. Som ett exempel kan nämnas sjörätten där dessa dokument kan utgöras av konossement vilka förpliktar transportören att överlämna varan på destinationsorten i utbyte mot ett konossementoriginal. Trots att ett flertal konossementoriginal har utfärdats räcker det således att transportören mottar ett av dem. I förhållandet mellan köparen och säljaren krävs emellertid att köparen innehar samtliga konossementoriginal för betalningsskyldigheten. För att verkställa betalning vilket oftast sker genom bankuppdrag måste köparen uppvisa alla aktuella original. För att köparen således skall ha

¹⁰⁶ Bianca, Bonell, (1987), s. 414; Ramberg, Herre, (2001), s. 382.

¹⁰⁷ Ramberg, Herre, (2001), s. 385.

möjlighet att förfoga över varan i enlighet med artikel 58 förutsätts att han kan uppvisa ”full set”. Härigenom kan köparen även instruera transportören angående varan under transport.¹⁰⁸

Ett rättsfall berörde betydelsen av dokument. En tysk klädesförsäljare stämde en schweizisk köpare för betalning av inköpspris. Köparen angav att säljaren inte levererat nödvändiga dokument för förtullning och att köparen därför var tvungen att skicka tillbaka kläderna. Domstolen hänvisade till artikel 58 (1) och fastslog att köparen måste betala när säljaren ställer antingen varan eller dokument till vilka förfoganderätten är knuten till köparens förfogande. I allmänhet gäller att dokument som representerar varan skall anskaffas av den part som handhar exporten. Detta är dock inte alltid nödvändigtvis säljaren. Anskaffandet av tulldokument är säljarens skyldighet endast om parterna har avtalat om detta vilket inte ägt rum i omnämnda fall.¹⁰⁹

I artikel 58 (1) och (2) finns en ömsesidig retentionsrätt. För köparens del skall han betala först då varan eller dokument ställs till hans förfogande. Säljaren kan kräva att varan eller dokument inte överlämnas utan betalning. I artikel 58 (2) stadgas om samma rätt om köpeavtalet förutsätter att varan skall transporteras. Retentionsrätten omfattar endast leverans och betalning, men bör kunna tillämpas även på andra förpliktelser förutsatt att dessa har någon substans.¹¹⁰

Av artikel 58 (3) framgår en undersökningsrätt för köparen. Han är nämligen inte skyldig att betala innan han har haft tillfälle att undersöka varan, såvida inte det förfaringsätt för avlämnade eller betalning som parterna har kommit överens om är oförenligt med att han får ett sådant tillfälle till undersökning. Exempel på omnämnda oförenlighet är stora avstånd mellan säljaren och köparen så att köparen inte har möjlighet att undersöka varan innan den skickas för transport. För att undkomma denna olägenhet kan köparen avtala om att en självständig inspektionsagentur utfärdar ett intyg om kvalitén vilket följer med övriga dokument. Alternativt kan köparen skäligen kräva att personligen eller genom en agent få tillfälle att undersöka varan innan avsändande.¹¹¹

Köparen skall fullgöra betalningen vid den tid som fastställts i avtalet eller annars följer av detta och CISG utan anmodan eller uppfyllelse av andra formaliteter från säljarens sida. Detta framgår av artikel 59 och syftet är att eliminera överflödiga formaliteter eller förseningar med betalning. Bestämmelsen uttrycker också att de nationella rättsystem där ifrågavarande formaliteter tillämpas, exempelvis det franska, inte får inkräkta på de förpliktelser och kompensationer etablerade i konventionen.¹¹²

¹⁰⁸ Ramberg, Herre, (2001), s. 387.

¹⁰⁹ Kantonsgericht St. Gallen 3 ZK 96-145, 12 August 1997, Case No. 216.

¹¹⁰ Schlechtriem, (1998), s. 475.

¹¹¹ Honnold, (1991), s. 423.

¹¹² Honnold, (1991), s. 426, 428.

3.3.3 Mottagande av leverans

Köparen har även en förpliktelse att motta leverans av varan. Denna förpliktelse består, enligt artikel 60 (a), av att vidta alla åtgärder som skäligen kan förväntas av köparen för att säljaren skall kunna avlämna varan. Det uttrycks inte klart i artikeln vad som menas med alla åtgärder och vad köparens medverkan egentligen innebär. Vanligtvis framgår det av parternas avtal genom hänvisning till leveransklausuler. Som exempel kan nämnas att enligt F-klausulerna i Incoterms 2000 skall köparen ordna och betala för transporten vilket också innebär tillhandahållande av transportmedel om inget annat framgår av handelsbruk. Har parterna istället avtalat om C-klausulerna åvilar det säljaren att ombesörja transportavtalet och överlämna varan till transportören. Köparens medverkan är inte lika framträdande i detta fall, men dennes uppgifter om destinationsorten samt tidpunkt för överlämnande av varan till transportör fordras om det inte framgår av avtalet. Köparens medverkan kan även innebära att lämna uppgifter om export och import.¹¹³

Det föreligger dock en begränsning däri att köparen endast behöver vidta de åtgärder som *skäligen* kan förväntas av honom. Köparen är således inte skyldig att företa varje handling som krävs för att säljaren skall kunna avlämna varan.¹¹⁴ Kriteriet att åtgärderna skall möjliggöra avlämnandet medför att det skall finnas ett samband dem emellan. Åtgärder som möjliggör säljarens tillverkning eller framställning av varan omfattas följaktligen inte. Exempel härpå är att lämna tekniska ritningar, material eller komponenter samt att specificera form och mått. Maskow menar att åtgärder som förutsätts för tillverkning alternativt framställning inte ingår i köparens förpliktelser enligt artikel 60 om det inte klart avtalats härom. Ett motsatt resultat skulle bli kontroversiellt och skapa osäkerhet. Hager är av annan mening då han anser att de förberedande åtgärderna till slut möjliggör för säljaren att avlämna vara.¹¹⁵ Troligtvis blir omständigheterna i det enskilda fallet avgörande för vilka åtgärder som bör ingå i köparens förpliktelse.

Ytterligare ett element av köparens förpliktelse att motta leverans är att överta varan vilket framgår av artikel 60 (b). Förpliktelsen betyder att köparen skall ta hand om varan i fysisk bemärkelse. Om varan levereras till köparens eller säljarens affärsställe, måste varan övertas när den har ställts till köparens förfogande på avtalad tid och plats. Om avlämnandet inte var förutsebart måste köparen ges skäligen tid att överta varan. Innebär köpet transport alternativt att varan säljs under transport är köparen förpliktad att överta varan efter anländande till destinationsplatsen.¹¹⁶ Om köparen inte övertar varan blir säljaren enligt transportavtalet skyldig gentemot

¹¹³ Ramberg, Herre, (2001), s. 392-393.

¹¹⁴ Gomard, Rechnagel, (1990), s. 173.

¹¹⁵ Bianca, Bonell, (1987), s. 436-437; Schlechtriem, (1998), s. 478.

¹¹⁶ Schlechtriem, (1998), s. 478.

transportören för de kostnader som kan uppstå, t.ex. överliggetidsersättning när ett fartyg tvingas ligga kvar i hamnen. Köparen blir i dessa fall skyldig att betala aktuella kostnader.¹¹⁷

3.4 Riskens övergång

Riskens övergång är av stor betydelse för att kunna bedöma fullgörelse av ålagda förpliktelser samt skyldighet till ansvar. Artikel 66 i CISG är den inledande bestämmelsen och reglerar att köparen likväl är förpliktad att betala för varan även om denna skadats eller gått förlorad efter det att risken har gått över på honom. Vid en första anblick kan bestämmelsen tyckas hård, men blir mer begriplig eftersom det är brukligt att varor under transport är försäkrade. Dessutom upptäcks förlust eller skada oftast i slutet av transporten och köparen är vanligtvis i en bättre position jämfört med säljaren för att fastställa skadan, göra ersättningsanspråk gentemot försäkringsgivaren samt rätta de varor som fortfarande går att använda.¹¹⁸

I artikelns andra mening finns emellertid ett undantag. Köparen är inte skyldig att betala varans pris om förlusten eller skadan beror på en åtgärd eller underlåtenhet av säljaren. Ett exempel härpå är ett köpeavtal om försäljning av 5000 ytterst känsliga datorchips. Säljarens förpliktelse bestod i att förpacka chipsen i en särskilt antistatiskt plast. Under transporten skadades 250 chips p.g.a. säljarens försummelse att förpacka dessa. Enligt artikel 66 skulle ifrågakvarande händelseförlopp leda till att säljaren blev ansvarig för skadan och köparen undgå betalningsskyldighet.¹¹⁹

Hur riskövergången regleras vid transportköp framgår av artikel 67. Skall säljaren inte avlämna varan på en bestämd plats övergår risken på köparen när varan överlämnas till den förste transportören för transport i enlighet med köpeavtalet, artikel 67 (1) första meningen. Principen stämmer överens med vad som gäller enligt leveransklausulerna CPT och CIP Incoterms 2000.¹²⁰ Uttrycket att varan skall överlämnas till den förste transportören innebär samma krav på självständighet som diskuterades under säljarens förpliktelse att avlämna varan i avsnitt 3.2. Om säljaren eller av honom anställd personal utför en del av transporten för att sedan överlämna varan till en självständig transportör övergår risken på köparen när den självständiga transportören tar över varan. I dagens transporter där containers är vanligt förekommande är det svårt att fastställa var skadan inträffade vilket ger upphov till tvister mellan parterna. Regler om bevisbördan för att avgöra vem av parterna som bär risken och följaktligen ansvarar för skadan finns inte i CISG. Frågan är emellertid ofrånkomligt sammanlänkad med den materiella lag som skall tillämpas på avtalet och faller därför inom CISG tillämpningsområde. Tomrummet bör fyllas i

¹¹⁷ Ramberg, Herre, (2001), s. 395.

¹¹⁸ Honnold, (1991), s. 452.

¹¹⁹ <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/thesis/Oberman.html> 2001-12-01.

¹²⁰ Ramberg, Herre, (2001), s. 440.

enlighet med artikel 7 (2) där den allmänna principen att den part som stödjer sig på en bestämmelse till hans fördel måste visa att förutsättningarna för tillämpligheten av denna bestämmelse är uppfyllda. Det medför att om säljaren kräver betalning av varan, måste han visa att varan var avtalsenlig när risken övergick på köparen.¹²¹

Andra meningen i artikel 67 (1) rör det fall då säljaren skall överlämna varan till en transportör på en bestämd plats. Vid dessa omständigheter övergår inte risken på köparen förrän varan överlämnats till transportören på denna plats. Om säljaren emellertid ombesörjer transporten från en annan plats än den bestämda, övergår risken på köparen vanligtvis först när varan kommit fram till destinationen. Orsaken till att köparen valt en bestämd plats för överlämnande till transportören kan vara att undvika risker under transporten, speciellt om den är uppdelad i flera avsnitt. Det kan vara problematiskt att avgöra under vilket transportavsnitt skadan inträffat. Köparen skall således inte bli lidande för skador eller förluster som uppstår därför att säljaren valde en annan plats än den avtalade. Om säljarens avvikelse från avtalet inte har någon nämnvärd betydelse för köparen konstituerar det förvisso ett avtalsbrott, men det kan ändå vara befogat att låta risken övergå på köparen och att säljaren endast ersätter honom för skador avtalsbrottet resulterar i.¹²² Ytterligare en lämplig avvikelse från huvudregeln att risken övergår på köparen vid överlämnandet till transportör, är transport av högteknologiska varor vilka endast säljaren kan reparera. I dessa fall finner möjligtvis parterna det ändamålsenligt att efter avlämnandet avtala om provotid där säljaren ansvarar för att varorna fungerar.¹²³

Sista meningen i artikel 67 (1) föreskriver, att säljarens rätt, att hålla inne de dokument till vilka förfoganderätten över varan är knuten, inte påverkar riskens övergång. Denna regel stämmer överens med den princip att CISG inte förenar riskövergång med äganderätt. Ett motsatt resultat skulle leda till en fördelning av risken när dokumenten överförs medan varan fortfarande transporteras, vilket inte var önskvärt då det skapar anledning till konflikt.¹²⁴

Risken övergår enligt artikel 67 (2) emellertid inte på köparen förrän varan klart har hänförts till avtalet genom märkning av varan, genom transportdokument, genom meddelande till köparen eller på något annat sätt. Det framgår inte vad som är tillräckligt för att varan skall anses klart hänförd till avtalet. Uppräkningen i artikeln är inte uttömmande. När varan skall hänföras till avtalet genom meddelande till köparen är tidpunkten när meddelandet skickas avgörande och således inte när det når köparen. Om avtalet eller handelsbruk berättigar säljaren att leverera ett kollektivt varuparti är det tillräckligt att identifikationen hänför sig till detta. Vid skada eller förlust bär alla köparna risken pro rata, vilket innebär att skadan eller

¹²¹ Schlechtriem, (1998), s. 507-508.

¹²² Ramberg, Herre, (2001), s. 442.

¹²³ Honnold, (1991), s. 461.

¹²⁴ <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/bollee.html> 2001-12-01.

förlusten ställs i proportion till respektive köpars del av varupartiet. Syftet med stadgandet är att säljaren inte oriktigt skall kunna hävda att de skadade varorna tillhörde köparen och därigenom felaktigt undgå ansvar.¹²⁵

Två rättsfall avseende artikel 66 och artikel 67 kan här vara av intresse. Ett fall handlade om försäljning av kaviar och enligt avtalet skulle köparen hämta varan hos den jugoslaviske säljaren för att ta den till sin anläggning i Ungern. Köparen hävdade att denne inte kunde betala priset p.g.a. ett FN embargo vilket skulle konstituera force majeure. Skiljedomstolen fann att risken för varan skulle bäras av köparen om inte parternas avtal föreskrev annorlunda med hänvisning till artikel 67. Köparen kunde inte exculpera sig genom att visa att bristen berodde på en handling eller underlåtenhet av säljaren, artikel 66. Skiljedomstolen kom sålunda fram till att köparen var förpliktad att betala priset för varan.¹²⁶ Vidare handlade ett rättsfall om transport av torkade svampar. Under transporten till Argentina förstördes svamparna och köparen åberopade bristande överensstämmelse av varan. Domstolen menade att i enlighet med artikel 67 hade risken övergått på köparen när varan överlämnades till den förste transportören. Köparen hade dessutom tecknat en försäkring enligt aktuell leveransklausul för risker under transport. Domstolen underströk att köparen efter riskens övergång inte kunde fritas från förpliktelsen att betala varans pris, även om varan var skadad eller förlorad, såvida inte skadan eller förlusten berodde på en handling eller underlåtenhet av säljaren. I detta fall inträffade skadan efter riskens övergång på köparen och inget framkom att skadan berodde på säljaren. Köparen var således tvungen att betala priset för varan.¹²⁷

Artikel 68 omfattar de fall då en vara säljs medan den befinner sig under transport. En speciell leveransklausul för dessa köp återfinns inte i Incoterms 2000. Det kan emellertid lösas med tillämpning av konossementets överförbara funktion vilket överlåter förfoganderätten till varan på köparen. Vanligtvis har FOB, CFR eller CIF använts för det första köpet och enligt dessa avlämnas varan genom att tas ombord på fartyget i lastningshamnen. Risken övergår här på köparen då varan passerar fartygets reling.¹²⁸ Enligt artikel 68 första meningen övergår risken på köparen vid avtalsslutet. Att tillämpa bestämmelsen i praktiken kan dock bli prekärt då det är ovisst om en transportskada inträffat före eller efter avtalsslutet. Detta leder till att undantaget i artikelns andra mening tillämpas mer frekvent.¹²⁹

Undantaget innebär att om omständigheterna tyder på det, skall köparen anses ha övertagit risken från den tidpunkt då varan överlämnades till den transportör som har utfärdat de dokument som ligger till grund för

¹²⁵ <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/bollee.html> 2001-12-01.

¹²⁶ Arbitration Court attached to the Hungarian Chamber of Commerce and Industry, 10 December 1996, Case No. 163.

¹²⁷ Cámara Nacional de Apelaciones en lo Comercial Sala C, 31 October 1995, Case No. 191.

¹²⁸ Ramberg, Herre, (2001), s. 445.

¹²⁹ Lando, (1991), s. 234-235.

transportavtalet. En försäkring för transporten anses vara en särskilt viktig omständighet, förutsatt att försäkringen även täcker den del av transporten som redan är avklarad. Så är fallet vid CIF-köp. För att köparen retroaktivt skall överta risken måste varan ha överlämnats till den transportör som utfärdade de dokument som ligger till grund för transportavtalet. Det är tillräckligt att dokumenten styrker existensen av transportavtalet och behöver inte vara sammanbundna med förfoganderätten över varan.¹³⁰

Det tredje momentet i artikel 68 innehåller ytterligare ett undantag när säljaren vid avtalsslutet visste eller borde ha vetat att varan hade gått förlorad eller skadats. Om säljaren inte har meddelat köparen detta, bär säljaren risken för förlusten eller skadan. Visste säljaren faktiskt om vad som inträffat, och trots detta säljer varan utan att berätta om händelsen kan köpeavtalet bli ogiltigt p.g.a. svek enligt nationella rättsregler. Dessa situationer faller utanför CISG:s tillämpningsområde eftersom artikel 4 (a) undantar giltighetsfrågor. Osäkerhet råder för det fall där säljaren visste eller borde ha vetat att en del av varan förlorats eller skadats. Förmodligen står säljaren inte risken för den del av varan som kan visas ha varit i behåll vid tidpunkten för avtalets ingående. Om säljaren ändå blir skyldig att ansvara för skada på den del som var oskadd vid avtalsslutet, uppstår inte problematiken med riskfördelning av ett varuparti. Att säljaren även skall ansvara för den oskadade delen kan också utläsas ur artikel 7 (1). Det anses inte förenligt med god sed att undanhålla betydelsefull information för köparen. Honnold menar att denna tolkning inte bör innebära att köparen påläggs svårigheterna med riskfördelning. Hager anser dock att syftet med den tredje meningen i artikel 68 är att säljaren endast bör ansvara för den förlust eller skada som han kände till eller borde ha känt till vid tidpunkten för avtalsslutet.¹³¹

Den avslutande bestämmelsen om riskens övergång är artikel 69. Artikel 69 (1) stipulerar att i de fall som inte omfattas av artiklarna 67 och 68 övergår risken på köparen då han övertar varan. Principen med denna bestämmelse är att så länge säljaren har kontroll över varan, skall han bära risken. Han är nämligen i en bättre position för att skydda varan och skaffa försäkring.

Om köparen inte övertar varan i tid övergår risken på honom när förseningen utgör avtalsbrott eller när varan har ställts till hans förfogande, vilken av dessa som inträffar sist. Exempel på detta är att köparen har gått med på att överta varan bestående av 100 videobandspelare vid säljarens lager under mars månad. Den förste mars ställer säljaren undan vederbörande videospelare, märkta för köparens avhämtning. Köparen hämtar inte varorna förrän den 10 april. Detta leder till att köparen står risken efter det att affären stängts den 31 mars, men om säljaren inte har avskilt och märkt eller på annat sätt hänfört varorna till avtalet tills den

¹³⁰ Schlechtriem, (1998), s. 510.

¹³¹ Ramberg, Herre, (2001), s. 446-447; Honnold, (1991), s. 469-470; Schlechtriem, (1998), s. 511.

femte april har fram till dess inga varor ställts till köparens förfogande och risken övergår därför inte på köparen förrän hans misslyckande att motta leverans konstituerar avtalsbrott. Av artikel 60 framgår att köparen är berättigad till skälig tid efter den femte april för att motta leverans.¹³²

Artikel 69 (2) har regler om när köparen är skyldig att överta varan på någon annan plats än säljarens affärsställe. Vid dessa situationer övergår risken då tiden för avlämnande är inne och köparen vet att varan har ställts till hans förfogande på denna plats. Ett fingerat exempel härpå är ett köpeavtal om en vara välkänd för båda parter vilken skall förvars i ett lager som en tredje part driver. När säljaren lämnar varan i förvar får han ett kvitto innebärande att varan återlämnas till säljaren eller någon annan person med en order om avlämnande utfärdad av säljaren. Den förste maj, vid tidpunkten för avtalets ingående, gav säljaren ordern om avlämnande vilken beordrar lagermannen att avlämna varan till köparen. Den andre maj förstörs varan p.g.a. en brand i lagret. Enligt artikel 69 (2) övergick risken på köparen den förste maj eftersom tiden för avlämnande var inne och köparen visste om att varan hade ställts till hans förfogande.¹³³

Vid en jämförelse med EXW Incoterms 2000 görs ingen skillnad motsvarande de fall i artikel 69 (1) och (2). EXW-köpet inbegriper båda dessa fall och vad som föreskrivs i artikel 69 (2) äger tillämpning. Enligt EXW fordras vidare inte att köparen har kännedom om att varan faktiskt står till hans förfogande. Av betydelse är istället att köparen är medveten om att säljaren kan komma att hålla varan tillgänglig vid en i köpeavtalet avtalad tidpunkt eller inom en viss tidsrymd. Förklaringen till regleringen i EXW är att köparen vanligtvis måste ordna sin försäkring i enlighet med det ingångna köpeavtalet innan han faktiskt avhämtar varan.¹³⁴

Om köpeavtalet gäller en vara som ännu inte är bestämd, anses varan inte stå till köparens förfogande förrän den klart har hänförts till avtalet, artikel 69 (3). Detta krav motsvarar vad som föreskrivs i artikel 67 (3) och samma beaktanden blir därmed tillämpliga. Det är inte klart hur kravet på identifikation skall uppfyllas vid delar av fungibel vara i en identifierad bulklast. Kravet på identifikation bör inte tolkas för strängt. Enligt ULIS var vid dessa fall där säljaren inte kunde avskilja delar av varan tillräckligt att han företog alla nödvändiga åtgärder för att möjliggöra för köparen att motta leverans.¹³⁵

Avslutningsvis statuerar artikel 70 att om säljaren har begått ett väsentligt avtalsbrott¹³⁶ begränsar inte artiklarna 67, 68 och 69 de påföljder som köparen kan göra gällande på grund av avtalsbrottet. I följande kapitel kommer en redogörelse att äga rum angående aktuella regler om påföljder.

¹³² Bianca, Bonell, (1987), s. 503.

¹³³ Honnold, (1991), s. 474.

¹³⁴ Ramberg, Herre, (2001), s. 449.

¹³⁵ <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/bollee.html> 2001-12-01.

¹³⁶ Vad som konstituerar väsentligt avtalsbrott redovisas i avsnitt 4.2.

4 Påföljder

4.1 Fullgörelse

Om någon av parterna inte uppfyller de enligt CISG eller avtalet ålagda förpliktelse, kan den andra parten kräva fullgörelse, artikel 46 (1) och 62. Fullgörelsen kan för säljarens del exempelvis bestå i att avlämna varan på rätt plats samt att överlämna relevanta dokument och att fullgöra andra förpliktelser i enlighet med parternas avtal såsom installation. Är det däremot köparen som underlåter att fullgöra någon av sina förpliktelser kan säljaren kräva att denne skall betala varan i rätt tid och att vidta de åtgärder som skäligen kan förväntas av honom för att säljaren skall kunna avlämna varan.¹³⁷ Konsekvenser av att kräva fullgörelse, antingen genom direkt meddelande till motparten eller genom förfarande i domstol, påverkar inte avtalet som sådant. De avtalsrättsliga förpliktelserna fortsätter att gälla även om de inte fullgjorts i tid och en part kan åberopa skador han lidit i väntan på fullgörelse.¹³⁸

Det finns emellertid begränsningar i möjligheten att kräva fullgörelse. Av ifrågavarande artiklar framgår att en part inte får kräva fullgörelse om han gjort gällande en påföljd som är oförenlig med ett dylikt krav. Det är främst hävning som åsyftas eftersom denna påföljd medför att parternas respektive förpliktelser därigenom upphör.¹³⁹ Oförenligheten är exempelvis uppenbar när köparen häver avtalet för att sedan kräva fullgörelse av säljaren att leverera varan. Regeln innefattar även en grundläggande princip, nämligen att säljaren skall kunna förlita sig på köparens kungörelse om hävning och därmed stoppa produktionen och kunna sälja varan vidare.¹⁴⁰ Dessutom kan en part inte framföra ett krav på fullgörelse om det objektivt och oupphörligen skulle vara omöjligt att genomföra. Exempel härpå är om en unik vara har förstörts eller varan fortfarande existerar men det är oklart var den befinner sig såsom vid stöld eller försäljning till en okänd köpare. Om tvist råder angående varans existens, är det mest rimligt att låta köparen behålla sin rätt att kräva fullgörelse. Således bör rätten till fullgörelse upphöra endast när omöjligheten är uppenbar och obestridd.¹⁴¹

Vidare begränsningar i rätten att kräva fullgörelse återfinns i artikel 28. Om en part i enlighet med bestämmelserna i CISG har rätt att kräva att motparten fullgör en skyldighet, är en domstol inte skyldig att meddela dom på naturfullgörelse, om inte domstolen skulle göra detta enligt sitt eget lands lagstiftning i fråga om liknande köp som inte regleras av

¹³⁷ Ramberg, Herre, (2001), s. 295, 406-407.

¹³⁸ Bianca, Bonell, (1987), s. 336, 453.

¹³⁹ Se vidare under avsnitt 4.2.

¹⁴⁰ Honnold, (1991), s. 362.

¹⁴¹ Schlechtriem, (1998), s. 380.

konventionen. Bestämmelsen är en kompromiss mellan civil law länder vilka meddelar dom på naturafullgörelse mer frekvent, och common law länder där naturafullgörelse betraktas som en extraordinär påföljd. Artikel 28 möjliggör således för common law länder att vägra utdöma naturafullgörelse angående ett köpeavtal som omfattas av CISG:s regelverk när detta inte skulle skett vid ett liknande inhemskt köpeavtal.¹⁴²

För att avgöra frågan om naturafullgörelse skall den aktuella domstolen applicera nationell rätt enligt lex fori, vilket resulterar i att tillämpningen av de internationellt privaträttsliga reglerna utesluts. Om en svensk domstol skall avgöra en tvist mellan ett tyskt och ett svenskt företag skall domstolen applicera svenska nationella regler för att fastställa huruvida ett yrkande om naturafullgörelse skall bifallas.¹⁴³ Domstolen är emellertid tvungen att beakta det övergripande kravet i artikel 7 om att hänsyn skall tas till konventionens internationella karaktär samt till behovet av att främja en enhetlig tillämpning av konventionen i tolkningsfrågor. Ramberg och Herre är av den uppfattningen att nationella domstolar bör sträva efter en konventionstillämpning som främjar enhetlighet till gagn för förutsebarheten. En konsekvens härav skulle vara att exempelvis en svensk domstol inte skall tillämpa specifika nationella regler som begränsar rätten till fullgörelse utöver vad som följer av konventionen.¹⁴⁴

En part får sätta ut en skälig tilläggstid inom vilken motparten skall fullgöra sina skyldigheter. Detta framgår av artiklarna 47 respektive 63. Att fastställa en tilläggstid blir inte relevant förrän tidpunkten för leverans alternativt betalning har infallit. En konsekvens av tilläggstid är att efter dess utgång har den part som givit motparten extra tid rätt att häva köpeavtalet utan att behöva påvisa väsentligt avtalsbrott.¹⁴⁵ Den aktuella tilläggstiden måste innehålla uppgift om när den börjar och upphör. Dessutom måste motparten enkelt kunna förstå att köpet hävs om inte tilläggstiden beaktas. Uttryck såsom ”inom skälig tid” anses inte tillräckligt bestämt för att konstituera en tilläggsfrist.¹⁴⁶ Om meddelandet inte är tillräckligt preciserat förlorar parten rätten att häva köpeavtalet, vilket kan utläsas ur praxis.¹⁴⁷ Meddelande om tilläggstid behöver inte uppfylla några formkrav, det kan således avges antingen skriftligt eller muntligt.¹⁴⁸

Tilläggstiden skall vara skälig och härför förutsätts en objektiv bedömning. Faktorer av betydelse för att fastställa vad som konstituerar skälig tilläggstid är bl.a. leveranstidens längd. Är denna kort krävs inte heller att tilläggstiden är lång. Vidare är ett för motparten välkänt intresse av snabb leverans samt

¹⁴² <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/walt.html> 2001-12-14.

¹⁴³ Ramberg, Herre, (2001), s. 187.

¹⁴⁴ Ramberg, Herre, (2001), s. 190.

¹⁴⁵ Schlechtriem, (1998), s. 395. Se vidare under avsnitt 4.2.

¹⁴⁶ Lando, (1991), s. 261.

¹⁴⁷ Oberlandesgericht Köln 29 U 202/93, 22 February 1994, Case No. 120;

Oberlandesgericht Düsseldorf 6 U 119/93, 10 February 1994, Case No. 82.

¹⁴⁸ Schlechtriem, (1998), s. 398.

orsaken till förseningen av relevans. Slutligen är varans art betydelsefull för bedömningen. En vara som exempelvis säljaren skall framställa särskilt till köparen kräver en längre tilläggstid jämfört med en handelsvara vars marknadspris är varierande.¹⁴⁹ I ett rättsfall beträffande köp av tryckpressar satte den egyptiske köparen ut en tilläggstid på två veckor för att komma i besittning av samtliga maskiner. Den tyske svaranden levererade inte inom tilläggstiden med erbjöd strax efteråt sändning mot förtida betalning. Käranden vägrade och hävde köpeavtalet sju veckor efter fastställandet av tilläggstiden. Domstolen fastslog att käranden var berättigad att häva köpeavtalet även om tilläggstiden på två veckor eventuellt var för kort. Enligt domstolen var dock perioden på sju veckor mellan kungörelsen av tilläggstiden och den faktiska hävningsförklaringen skälig.¹⁵⁰ Ramberg och Herre är kritiska till detta tyska fenomen med en obestämd tilläggstid till tilläggstid eftersom det strider mot kravet på bestämdhet och skulle äventyra förutsägbarheten.¹⁵¹

Innebörden av att en part fastställt tilläggstid är att han under denna inte får göra gällande någon påföljd av avtalsbrottet. Denna s.k. låsningseffekt gäller emellertid inte om personen i fråga har mottagit ett meddelande från motparten om att denne inte kommer att fullgöra avtalet inom den utsatta tiden. Oavsett omständigheterna förlorar parten inte den rätt han har att kräva skadestånd på grund av dröjsmål med fullgörelsen, artikel 47 (2) samt 63 (2). Om det står klart att motparten inte kommer att fullgöra sina skyldigheter inom tilläggstiden, behöver parten inte vänta tills fristens utgång med motivering att det kan orsaka obefogad skada. Låsningseffekten gäller endast för det avtalsbrott meddelandet avser. Om exempelvis köparen begår ytterligare avtalsbrott efter meddelandet är säljaren inte förhindrad att göra gällande påföljder för det nya avtalsbrottet.¹⁵² Att den part som utsatt tilläggstid inte förlorar sin rätt till skadestånd förtydligar det faktum att tilläggstiden inte innebär ett erbjudande om anstånd med fullgörelse på så sätt att den avtalade tiden för fullgörelse förlängs.¹⁵³

En part har möjlighet att inställa en fullgörelse av sina skyldigheter, s.k. stoppningsrätt, om det efter avtalsslutet visar sig att den andra parten inte kommer att fullgöra en väsentlig del av sina skyldigheter beroende på att det föreligger en allvarlig brist i denna parts fullgörelseförmåga. Det kan exempelvis vara att produktionen avstannat p.g.a. en strejk vilken befaras bli långvarig.¹⁵⁴ Andra orsaker som berättigar till inställelse av fullgörelsen är en allvarlig brist i motpartens kreditvärdighet eller att denne inte kommer att fullgöra en väsentlig del av sina skyldigheter som ett resultat av hans sätt att förbereda fullgörelsen eller fullgöra avtalet, artikel 71 (1) (a-b).

¹⁴⁹ Lando, (1991), s. 261.

¹⁵⁰ Oberlandesgericht Celle 20 U 76/24, 24 May 1995, Case No. 136.

¹⁵¹ Ramberg, Herre, (2001), s. 314.

¹⁵² Ramberg, Herre, (2001), s. 316-317, 416.

¹⁵³ Schlechtriem, (1998), s. 400; Ramberg, Herre, (2001), s. 318.

¹⁵⁴ Bianca, Bonell, (1987), s. 519.

Vissa rekvisit behöver poängteras såsom att de relevanta uppgifterna visar sig efter avtalsslutet. ”Visar sig” är ett objektiva rekvisit och kräver inte full visshet.¹⁵⁵ Har emellertid en säljare redan avsänt varan och de förhållande som omnämns i artikelns första stycke föreligger, får säljaren förhindra att varan överlämnas till köparen trots att denna besitter dokument som berättigar honom till varan. Detta framgår av artikel 71 (2), men bestämmelsen torde få en begränsad betydelse i praktiken. Den aktuella regeln gäller endast rättigheter till varan i förhållandet mellan köparen och säljaren. En transportör är inte bunden att lyda order av säljaren att inte överlämna varan och kan ha motsatta förhållningsregler enligt internationella bestämmelser.¹⁵⁶

Om en part inställer sin fullgörelse är han enligt artikel 71 (3) skyldig att omedelbart meddela motparten detta och om motparten ställer en tillräcklig säkerhet för sin fullgörelse, måste den aktuella fullgörelsen återupptas. Det kan vara problematiskt att fastställa vad som avses med ”tillräcklig säkerhet”, men exempel härpå är att leveranser från underleverantörer har säkerställts alternativt att en betalningsinställelse hävts beroende på kapitaltillskott från aktieägare.¹⁵⁷

4.2 Hävning

Att häva ett köpeavtal anses vara en radikal åtgärd och en allmän obligationsrättslig princip är att endast händelser av större vikt berättigar till hävning. En part får häva köpet om motparten underlåter att fullgöra någon av sina skyldigheter enligt avtalet eller CISG och detta utgör ett väsentligt avtalsbrott, artikel 49 (1) (a) och artikel 64 (1) (a). För att avgöra vad som konstituerar väsentligt avtalsbrott stipuleras i artikel 25 att ett avtalsbrott är väsentligt om det medför en sådan olägenhet för den andra parten att det i huvudsak berövar honom vad han hade rätt att vänta sig enligt avtalet. Av betydelse är således den drabbade partens situation och inte själva den avvikelse från avtalsenlig uppfyllelse som avtalsbrottet kan anses innebära.¹⁵⁸ Vad exempelvis köparen har rätt att förvänta sig skall avgöras utifrån berättigade avtalsförväntningar av köpare i allmänhet. Ett väsentligt avtalsbrott är troligtvis alltid för handen vid en utebliven leverans antingen denna beror på en objektiv eller subjektiv omöjlighet. Rör det sig däremot om en försening i fullgörelsen av förpliktelse, är betydelsen av den avtalade tidpunkten för avlämnande avgörande. Skall leverans ske med säsongbetonade varor och ett datum härför är fastställt, samt att säljaren är medveten om att köparen har bestämt tidpunkt för leverans till sina underleverantörer, kommer en försening i regel att konstituera ett väsentligt avtalsbrott.¹⁵⁹ Om flera avtalsbrott är för handen, exempelvis att köparen

¹⁵⁵ Gomard, Rechnagel, (1990), s. 201.

¹⁵⁶ Bianca, Bonell, (1987), s. 520-521.

¹⁵⁷ Ramberg, Herre, (2001), s. 459.

¹⁵⁸ Ramberg, Herre, (2001), s. 170.

¹⁵⁹ Schlechtriem, (1998), s. 182.

både betalar för sent samt inte ger säljaren nödvändig information om avlämnande eller för produktionen, är avtalsbrotten kanske inte var för sig så allvarliga att de ger rätt till hävning, men den sammanlagda effekten kan medföra att kravet på väsentlighet i artikel 25 är uppfyllt.¹⁶⁰

Ett exempel från praxis gällde en beställning innehållande anmodan om leverans av varorna inom tio till femton dagar. Efter nästan två månader specificerade säljaren priset efter att ha frågat köparen om bekräftelse av beställningen och försäkrade att varorna skulle skickas inom en vecka. Två månader senare hade köparen fortfarande inte fått varorna och hävde därför köpeavtalet och krävde återbetalning av köpeskillingen som redan hade betalats till säljaren. Säljaren medgav att överlämnandet av varorna till transportör ägt rum efter meddelandet om hävning och att det var en delleverans. Köparen vägrade att acceptera den försenade och partiella leveransen och eftersom säljaren inte återbetalade priset, yrkade köparen hävning p.g.a. säljarens avtalsbrott. Domstolen fastslog att avtalet ingicks när beställningen bekräftades och att säljaren var förpliktad att avsända varorna inom den följande veckan. Det framhölls att förseningen tillsammans med det faktum att två månader efter avtalsslutet säljaren endast avlämnade en tredjedel av de sålda varorna, utgjorde ett väsentligt avtalsbrott i enlighet med artikel 49 (1) (a). Köparen ansågs vara berättigad att häva avtalet och återfå det erlagda priset.¹⁶¹

Andra meningen i artikel 25 föreskriver emellertid att ett avtalsbrott inte är väsentligt om den part som är skyldig till avtalsbrottet inte förutsåg och en förnuftig person i samma ställning under samma omständigheter inte heller skulle ha förutsett ett sådant resultat. Vad som avses med en förnuftig person får bedömas efter normer hos affärsfolk i branschen.¹⁶² Föreskriften berör inte frågan huruvida parten skall beakta information han haft insikt om eller borde ha haft insikt om efter avtalets ingående. Honnold anser att sådan information säljaren får efter avtalsslutet men innan avsändande av varan ger honom anledning att inse att avtalsbrottet i huvudsak skulle beröva köparen vad han hade rätt att vänta sig enligt avtalet och att köparens hävning då blir berättigad. Information som erhålls för sent för att påverka fullgörelsen beaktas emellertid inte.¹⁶³

I ett rättsfall om hävning av ett avtal rörande köp av ett parti skor hade avtal slutits av en av tillverkarens handelsagenter. Anledningen till att återförsäljaren önskade häva avtalet var att han upptäckt att en konkurrerande återförsäljare sålde identiska skor från samma tillverkare för ett betydligt lägre pris. Återförsäljaren var emellertid inte berättigad att häva avtalet eftersom kraven för väsentligt avtalsbrott inte var uppfyllda. Tillverkaren hade ingen vetskap om området för dess kompanjoner och

¹⁶⁰ Ramberg, Herre, (2001), s. 334, 420.

¹⁶¹ Pretura circondariale di Parma sez.di Fidenza 77/89, 24 November 1989, Case No. 90.

¹⁶² Ramberg, Herre, (2001), s. 171.

¹⁶³ Honnold, (1991), s. 257-258.

kunskap om handelsagenterna kunde attribueras tillverkaren endast om en handelsagent varit i omedelbar anslutning till denne vilket inte var fallet.¹⁶⁴

Ett alternativ till hävning är att, om avlämnade, betalning eller mottagande av varan inte har skett, motparten kan sätta ut en skälig tilläggstid enligt artikel 47 eller artikel 63. Rätt att häva föreligger om parten inte fullgör inom denna tilläggstid eller meddelar att så inte kommer att ske, artikel 49 (1) (b) samt artikel 64 (1) (b). Om en part är osäker huruvida kraven för ett väsentligt avtalsbrott är uppfyllda, kan han således ge motparten ett sista tillfälle till fullgörelse genom tilläggstiden. Misslyckas motparten att prestera under den aktuella perioden eller meddelar att så inte kommer att ske, har parten en rätt att häva utan att beakta att kraven för väsentligt avtalsbrott är uppfyllda.¹⁶⁵

För att en hävning skall få verkan skall en part avge en hävningsförklaring i enlighet med artikel 26. Denna blir inte bindande förrän den kommit fram till motparten och när detta skett kan den inte återtas utan motpartens samtycke. Det finns inga formkrav för hävningsförklaringen utan alla kommunikationsmedel är sålunda tillämpliga.¹⁶⁶

Om en part avger en hävningsförklaring för sent resulterar det i ökade kostnader för överliggetid och lagerhållning samt varan utsätts för onödiga risker att skadas eller gå förlorad, inkluderat prisfluktuationer. Detta är förklaringen till att det finns en tidsgräns för möjligheten att häva ett köpeavtal.¹⁶⁷ Om säljaren har avlämnat varan mister köparen sin rätt till hävning såvida han inte gör det vid försenat avlämnande inom skälig tid efter det att han har fått veta att avlämnande skett, artikel 49 (2) (a). Detta medför att köparen har en rätt att avvakta avlämnandet innan han bestämmer sig för att häva. Vad som menas med skälig tid får avgöras med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet. Faktorer som skall beaktas är handelsbruk och annan marknadspraxis, varans art samt parternas situation i övrigt.¹⁶⁸

För säljarens del gäller att han förlorar möjligheten att häva när köparen har fullgjort sin betalningsskyldighet, men fullgörelsen var försenad och säljaren inte avgett en hävningsförklaring innan han fått reda på att denna har skett enligt artikel 64 (2) (a). Rör det sig sålunda om ett betalningsdröjsmål måste säljaren avge hävningsförklaringen innan han får vetskap om att köparen erlagt betalning. Beror avtalsbrottet istället på ett annat dröjsmål av köparen, exempelvis försening med mottagande av leverans, upphör hävningsrätten först när betalning har skett, köparen mottagit leveransen och säljaren fått vetskap om detta.¹⁶⁹ Tolkningsfrågor kan uppstå om köparen samtidigt

¹⁶⁴ Landgericht Frankfurt am Main 3/11 O 3/91, 16 September 1991, Case No. 6.

¹⁶⁵ Honnold, (1991), s. 384-385.

¹⁶⁶ Ramberg, Herre, (2001), s. 338, 423-424.

¹⁶⁷ Honnold, (1991), s. 385.

¹⁶⁸ Ramberg, Herre, (2001), s. 338, 339.

¹⁶⁹ Ramberg, Herre, (2001), s. 425; Bianca, Bonell, (1987), s. 473.

begår mer än ett avtalsbrott såsom underlåtenhet att både betala priset och att motta leverans i tid. Ett fiktivt antagande är att den försummade betalningen konstituerar hävningsgrund enligt artikel 64 (1), men att så inte är fallet med underlåtenheten att motta leverans. Om köparen emellertid betalar priset bör orden ”försenad fullgörelse” i artikel 64 (2) (a) tolkas så att de enbart avser den förpliktelse vars överträdelse utgör hävningsgrund och således inte fullgörelse av hela avtalet.¹⁷⁰

Hävning innebär enligt artikel 81 (1) att parterna befrias från de avtalsrättsliga förpliktelseerna. Det är emellertid några förpliktelser som fortsätter att gälla. Exempel på dessa förpliktelser är en eventuell skyldighet att betala skadestånd och bestämmelser angående tvistelösning såsom en klausul om skiljeavgörande. Även andra avtalsbestämmelser som rör parternas respektive rättigheter och skyldigheter undantas från hävningsverkan.¹⁷¹

I artikel 81 (2) stipuleras om en möjlighet för en part som helt eller delvis fullgjort köpet att kräva att motparten lämnar tillbaka det som den förstnämnda parten har tillhandahållit eller betalt enligt avtalet. Om båda parterna är skyldiga att lämna tillbaka något, skall de göra detta samtidigt. Konventionen innehåller inte några uttryckliga regler om plats och kostnader för denna restitution. Vad avser själva utförandet borde principerna i artikel 31 och 57 om plats för avlämnade och betalning ge vägledning. Kostnadsfrågan bör lämpligen lösas så att den part som är oskyldig till avtalsbrottet inkluderar de aktuella kostnaderna i beräkningen för skadestånd medan den andra parten bär sina egna kostnader.¹⁷² Omfattas emellertid denna part av befrielsegrunderna i artikel 79¹⁷³, blir resultatet att den oskyldige parten får bära sina egna kostnader för restitution.¹⁷⁴

Om det gäller återbetalning av pengar måste parten i fråga betala ränta på beloppet från den dag då han fick betalt, vilket framgår av artikel 84 (1). Restitution anses inte som skadestånd utan som en utjämning av eventuella fördelar. CISG ger inga specifika instruktioner om vilka metoder som skall användas för att fastställa räntesatsen, men det är villkoren för räntesatsen vid säljarens affärsställe som är relevanta. Det är endast denna räntesats som utjämnar fördelarna på ett tillbörligt sätt.¹⁷⁵

Hävning kan komma att aktualiseras i ytterligare ett antal fall. Vid partiellt avtalsbrott, d.v.s. när leverans skall ske i ett sammanhang men endast en del av varan avlämnas i tid och ett avtalsbrott härigenom uppstår, får köparen häva och göra övriga påföljder aktuella på den del som saknas, artikel 51 (1). Köparen måste likväl acceptera att köpeavtalet blir bestående vad gäller

¹⁷⁰ Schlechtriem, (1998), s. 493.

¹⁷¹ van Houtte, Hans: *The Law of International Trade*, London 1995, s. 148.

¹⁷² Reglerna om skadestånd återfinns i avsnitt 4.3.

¹⁷³ Befrielsegrunderna redogörs för i avsnitt 4.4.

¹⁷⁴ Schlechtriem, (1998), s. 641-642.

¹⁷⁵ Schlechtriem, (1998), s. 658.

den resterande delen.¹⁷⁶ Enligt artikel 51 (2) har köparen emellertid en möjlighet att häva avtalet i dess helhet om underlåtenheten att avlämna hela varan utgör ett väsentligt avtalsbrott. Som alternativ kan köparen även här sätta ut en tilläggstid för att undvika bedömningen av kravet på väsentlighet. Tilläggstidsförfarandet i artikel 47 (1) kan inte tillämpas tillsammans med artikel 51 (2) utan de är alternativa möjligheter.¹⁷⁷

En part har också möjlighet att häva om det före tidpunkten för avtalets fullgörelse står klart att motparten kommer att begå ett väsentligt avtalsbrott, s.k. befarat avtalsbrott enligt artikel 72. Syftet med företeelsen är att förhindra att ett avtal med denna negativa utgång fortsätter att gälla och utgör hinder mot att ett annat avtal snabbt kan ingås.¹⁷⁸ En förutsättning för att tillämpa reglerna om befarat avtalsbrott är att det står klart att ett väsentligt avtalsbrott kommer att inträffa. Detta krav är strängt jämfört med artikel 71 där det är tillräckligt om det visar sig att fullgörelse till väsentlig del inte kommer att ske. Den part som önskar häva före tidpunkten för fullgörelsen måste således försäkra sig om att det är klart att fullgörelsen uteblir med risk att hävningen annars blir obefogad och kan ligga till grund för ett avtalsbrott.¹⁷⁹ Om tiden tillåter skall den part som vill häva underrätta den andra parten om detta för att ge denne tillfälle att ställa säkerhet för sin fullgörelse. Föreskriften gäller emellertid inte om motparten har förklarat att han inte kommer att fullgöra sina förpliktelser, artikel 72 (2) och (3).

Slutligen återfinns i artikel 73 en rätt att häva vid successiv leverans. Om motparten underlåter att fullgöra någon av sina skyldigheter angående en delleverans föreligger en rätt till hävning vad avser delleveransen om det utgör ett väsentligt avtalsbrott. Om parten har god grund att anta att ett väsentligt avtalsbrott även kommer att inträffa beträffande framtida delleveranser, får han häva även vad avser dessa såvida det sker inom skälig tid, artikel 73 (2). Det tidigare avtalsbrottet behöver inte ha varit så allvarligt att det konstituerar hävning, men det förväntade avtalsbrottet måste vara hävningsgrundande.¹⁸⁰ Att häva framtida delleveranser samt delleveranser som redan har avlämnats är möjligt om det sker samtidigt som hävningen av en delleverans och om dessa p.g.a. sitt inbördes samband inte skulle kunna användas för det ändamål parterna räknade med vid avtalsslutet, artikel 73 (3). För tillämpning av denna bestämmelse räcker det sålunda inte med att delleveranserna skulle kunna användas för det avsedda ändamålet men med visst besvär. Användningen måste vara helt utesluten. Dessutom måste båda parterna ha varit medvetna om sambandet mellan delleveranserna vid avtalets ingående.¹⁸¹

¹⁷⁶ Ramberg, Herre, (2001), s. 353.

¹⁷⁷ Ramberg, Herre, (2001), s. 354.

¹⁷⁸ Bianca, Bonell, (1987), s. 527.

¹⁷⁹ Bianca, Bonell, (1987), s. 528.

¹⁸⁰ Ramberg, Herre, (2001), s. 464.

¹⁸¹ Ramberg, Herre, (2001), s. 466-467.

4.3 Skadestånd

Rätten till skadestånd fastslås i artiklarna 45 (1) (b) och 61 (1) (b) där det stipuleras att om en part underlåter att fullgöra någon av sina skyldigheter enligt avtalet eller CISG får den andra parten kräva skadestånd enligt artiklarna 74-77. De sistnämnda artiklarna utgör således ingen grund för skadeståndsanspråk utan föreskriver enbart metoder för beräkning av detta.¹⁸² Artikel 74-77 ger ingen uttömmande reglering av alla de spørsmål som kan uppkomma vid bestämmandet av skadestånd. Vid bedömningen skall konventionens internationella karaktär beaktas och behovet av att främja en enhetlig tillämpning av denna. Möjligheten att direkt tillämpa nationella regler bör vara ytterst begränsad enligt artikel 7.¹⁸³

Av artikel 74 framgår att skadestånd för en parts avtalsbrott skall utgå med ett belopp som motsvarar den förlust, inberäknat förlorad vinst, som motparten har lidit till följd av avtalsbrottet. Genom kravet på kausalt samband mellan avtalsbrottet och skadan, är avsikten att försätta den förfördelade parten i samma situation som om motparten inte begått avtalsbrottet.¹⁸⁴ Skadeståndet skyddar ifrågasvarande parts förväntade intresse och är sålunda ett uppfyllelseintresse. Däremot nämns inget uttryckligen om ersättning för det negativa kontraktsintresset, men fall där CISG äger tillämpning och där köpeavtalet är bindande samt avtalsbrottet är ansvarsgrundande, bör den vida formuleringen i artikel 74 läsas så att även skador för det negativa kontraktsintresset omfattas.¹⁸⁵

Gränsdragningen för vilka skador som skall omfattas av artikel 74 är inte klart definierad mer än att det föreligger ett krav på adekvans. I konventionen finns det ingen uppräknning av skador som medger rätt till skadestånd. Hänsyn skall tas till principen om full kompensation.¹⁸⁶ Av ordalydelsen framgår att utebliven vinst ersätts om den skadelidande parten kan visa att han lidit sådan skada. Ersättning för utebliven vinst aktualiseras speciellt då köparen inte kan fullfölja ett avtal om vidareförsäljning beroende på säljarens avtalsbrott. Även ersättning för onödiga kostnader kan utgå. Exempel härpå är kostnader för resor eller lagerhållning vid brist i avlämnande eller tillhandahållande av en vara och kostnader för att hyra en ersättningsvara eller betala övertid alternativt anlita extern arbetskraft. Dessutom kan ett lån som säljaren tvingas ta för att bemästra sin ekonomiska situation när köparen inte betalar priset i tid anses som ersättningsgill förlust.¹⁸⁷ Stoll i Schlechtriem hävdar att icke kommersiella förluster kan ersättas om de skulle bli en typisk konsekvens av att bryta ett

¹⁸² <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/cross/cross-74.html> 2001-12-14.

¹⁸³ Ramberg, Herre, (2001), s. 475.

¹⁸⁴ Honnold, (1991), s. 503.

¹⁸⁵ Lookofsky, (1996), s. 94.

¹⁸⁶ Galvañ, Jorge: *The CISG and its provisions on damages*, Examensarbete vid juridiska fakulteten Lunds universitet 1998, s. 28.

¹⁸⁷ Ramberg, Herre, (2001), s. 483, 485-486.

avtal som inte har ett vinstinriktat syfte. Ramberg och Herre är emellertid tveksamma om reglerna i artikel 74-77 ersätter dylika förluster.¹⁸⁸

Ur rättspraxis framgår vidare exempel på ersättningsgill förlust. Ett rättsfall behandlade försäljning av kemikalier men varorna levererades inte i tid. Detta faktum tvingade köparen att köpa varorna som angavs i avtalet av en tredje part. Köparen yrkade skadestånd för prisskillnaden som uppstod jämfört med det avtalade priset och det pris som betalades till tredje man. Skiljedomstolen ansåg att fastställandet av ersättningsens omfång med grund i skillnaden mellan det avtalade priset och priset för kompensationsköp var förenligt med principerna i artikel 74. Vid bedömningen av skadeståndets storlek beaktades även det faktum att säljaren inte varit förmögen att ordna ett lägre pris för köparen när denne genomförde täckningsköpet.¹⁸⁹ I ett annat rättsfall fastslogs att kostnader för juridiskt ombud i allmänhet omfattades av artikel 74 såvida inte advokaten ifråga redan begärt ersättning i det särskilda förfarandet för fastställandet av kostnader då det skulle resultera i en dubbel kompensation. Vidare avtog domstolen ett yrkande om ersättning för förlust som uppstått vid valutaväxling mellan italienska lire och tyska mark. Mellan parterna fanns ingen sedvänja att växla betalningen i lokal valuta till en utländsk valuta varför det inte kunde fastställas att käranden härav lidit skada.¹⁹⁰

Ett i doktrinen omdiskuterat spörsmål är huruvida en säljare skall få ersättning för förlust i volym. Om säljaren p.g.a. köparens avtalsbrott har tvingats sälja varan på nytt, kan en förlust i volym uppstå om dennes möjligheter att köpa in nya varor överstiger hans avsättningsmöjligheter. Täckningsförsäljningen innebär sålunda att säljaren berövas en försäljning av den volym som det ursprungliga avtalet gällde. Det finns inget domstolsavgörande vad avser förlust i volym och det rekommenderas att parterna avtalar om förlust i volym skall ersättas eller inte samt omfattningen av en eventuell ersättning.¹⁹¹

Andra momentet i artikel 74 stipulerar att skadeståndet inte får överstiga den förlust som den skadeståndsskyldige vid avtalsslutet förutsåg eller borde ha förutsett såsom en, med hänsyn till de omständigheter som han då känt till, möjlig följd av avtalsbrottet. Förutsebarheten konstituerar en gräns för vad som kan ersättas samt återvinningsbart belopp. Den part som vet att ett avtalsbrott beroende på motparten kommer att resultera i en ovanligt allvarlig förlust skall klargöra detta senast vid avtalsslutet. Annars finns det en risk att parten inte kommer att få ersättning för aktuella förluster eftersom de kanske inte gick att förutse. Motparten har också möjlighet att täcka den

¹⁸⁸ Schlechtriem, (1998), s. 558; Ramberg, Herre, (2001), s. 481.

¹⁸⁹ Tribunal of International Commercial Arbitration at the Russian Federation Chamber of Commerce and Industry, 16 March 1995, Case No. 140.

¹⁹⁰ Oberlandesgericht Düsseldorf 17 U 146/93, 14 January 1994, Case No. 130.

¹⁹¹ Ramberg, Herre, (2001), s. 482; <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/cross/cross-74.html> 2001-12-14.

större risken genom att exempelvis betala mindre eller kräva mer betalt.¹⁹² Kritik har riktats mot formuleringen ”möjlig följd av avtalsbrottet”. Ziegel anser att artikel 74 bör ha en mer restriktiv innebörd än vad som uttryckligen framgår för att förhindra den förfördelade parten från att belasta motparten med alltför överskattade skadeståndsanspråk.¹⁹³ Honnold anger som exempel att en försenad leverans av en mindre komponent förorsakar avbrott i produktionen. Säljaren blir ansvarig för avtalsbrott, men om han inte förutsåg eller borde ha förutsett vid tiden för avtalets ingående att den försenade leveransen orsakade skador av sådan omfattning att fabriken fick läggas ner, begränsar artikel 74 ersättningsgilla skador.¹⁹⁴

Artikel 74 nämner inget om de skador som uppstår när den förfördelade parten försöker undvika ytterligare nackdelar av avtalsbrottet. Inget vid författandet av CISG tyder på en intention att avskaffa ersättningsansvar för dessa skador. De aktuella skadorna ersätts såsom följdskador, d.v.s. indirekt förlust, i CISG med samma krav på förutsebarhet.¹⁹⁵

Som en sammanfattning berörs ett uppmärksammat rättsfall, *Delchi Carrier, SpA v. Rotorex Corp.*, där ersättning för varierande förluster exemplifieras. Ersättning utgick bl.a. för kändens kostnader vid avsändning av ersättningsvaror från en tredje part med avsikt att begränsa skadan, kostnader för hantering samt förvaring av den icke avtalsenliga varan och kändens förlorade vinst beroende på en förlust i volym.¹⁹⁶

CISG innehåller två specifika bestämmelser, artiklarna 75 och 76, vilka är detaljerade tillämpningar av artikel 74 och de behandlar metoder för att fastställa en förfördelad parts direkta förlust vid hävning av köpeavtalet. De specifika bestämmelserna anger principer som omfattas av artikel 74 och obesvarade frågor måste lösas i ljuset av innevarande dominanta artikel¹⁹⁷ I både artikel 75 och 76 uttrycks, förutom prisskillnaden mellan täckningsköp eller kompensationsförsäljning, en möjlighet till ytterligare skadestånd enligt artikel 74.

I artikel 75 stipuleras följaktligen att en part som har gjort ett täckningsköp alternativt en kompensationsförsäljning har rätt till skillnaden mellan det avtalade priset och priset vid den nya transaktionen. Det är tillräckligt att avtalet för den nya transaktionen har ägt rum och det behöver således ännu inte ha fullgjorts. En köpare som inte mottagit leverans av avtalad vara får använda redan förvärvade varor för att kunna fullgöra förpliktelser till sina underleverantörer och vid ett senare tillfälle kräva ersättning av säljaren för

¹⁹² Galvañ, (1998), s. 38.

¹⁹³ Galston, Smit, (1984), Kap. 9 s. 38.

¹⁹⁴ Honnold, (1991), s. 505.

¹⁹⁵ Galvañ, (1998), s. 30; <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/cross/cross-74.html> 2001-12-14.

¹⁹⁶ U.S. District Court for the Northern District of New York, 9 September 1994, Case No. 85.

¹⁹⁷ Galston, Smit, (1984), Kap. 9 s. 40-41.

nämnda varor.¹⁹⁸ Ett täckningsköp alternativt en kompensationsförsäljning får endast företas efter det att avtalet hävts. Stoll i Schlechtriem förespråkar dock ett undantag från denna regel för att bevara god sed i den internationella handeln enligt artikel 7 (1). Undantaget skulle appliceras i de fall när det vid täckningsköpet eller kompensationsförsäljningen är klarlagt att en part inte kommer att fullgöra sina förpliktelser och därigenom för egen del inte kan kräva fullgörelse av motparten.¹⁹⁹ Ytterligare förutsättningar för att ett täckningsköp alternativt en kompensationsförsäljning skall godkännas är att den företagits på ett skäligt sätt och inom skälig tid. Stoll anger som definition för en skälig transaktion att parten agerat som en aktsam och förständig affärsman samt observerat relevant sedvänja vid ifrågavarande köp. Ett täckningsköp måste företas på samma villkor som det ursprungliga köpet samt vara av samma sort och kvalitet. Vad som anses vara skälig tid får avgöras efter omständigheterna i varje enskilt fall.²⁰⁰

Artikel 76 innehåller regler för de fall där en part inte har företagit ett täckningsköp eller en kompensationsförsäljning på ett skäligt sätt och inom skälig tid efter hävning av avtalet. Orsaken till den förfördelade partens underlåtenhet att agera är ovidkommande.²⁰¹ I dessa fall har parten rätt till skillnaden mellan det avtalade priset och gängse pris vid den tidpunkt då köpet hävdes. Om den part som kräver skadestånd häver köpet efter övertagande av varan, är det gängse priset vid tiden för övertagandet relevant. Anledningen härtill är att undvika spekulationer av den förfördelade parten vid prisfluktuationer, exempelvis genom att avvakta hävning tills en förväntad höjning eller sänkning av gängse pris inträffat.²⁰² I artikel 76 (2) anges en definition av gängse pris. Med detta skall förstås det pris som gäller på den ort där varan borde ha avlämnats eller, om det inte finns något gängse pris på denna ort, priset på en annan skäligen jämförbar ort med beaktande av skillnader i transportkostnader för varan. Bestämmelsen nämner inte det fall att ett gängse pris överhuvudtaget inte finns att tillgå såsom när den vara som skall levereras är en unik produkt tillverkad efter en särskild order av köparen. Vid ett dylikt avtalsbrott får en tillämpning av det generella stadgandet i artikel 74 tillämpas.²⁰³

Möjligheten att erhålla skadestånd kan påverkas av partens skyldigheter att begränsa skadan. Föreskrifter härom finns i artikel 77. Den part som åberopar ett avtalsbrott skall företa åtgärder som efter omständigheterna är skäliga för att begränsa en efter avtalsbrottet uppkommen förlust, inklusive förlorad vinst. Underlåter parten detta kan den skadeståndsskyldiga parten kräva en minskning av skadeståndet motsvarande den del av förlusten som borde ha undvikits. Den förfördelade parten behöver emellertid inte

¹⁹⁸ Schlechtriem, (1998), s. 574.

¹⁹⁹ Schlechtriem, (1998), s. 575.

²⁰⁰ Schlechtriem, (1998), s. 576.

²⁰¹ Bianca, Bonell, (1987), s. 553.

²⁰² Honnold, (1991), s. 510.

²⁰³ Bianca, Bonell, (1987), s. 558.

informera motparten om sin avsikt att begränsa skadan.²⁰⁴ Exempel på möjliga åtgärder för att begränsa förlusten är att vid säljarens dröjsmål med avlämnandet köparen genomför ett täckningsköp för att undvika produktionsbortfall. Vidare kan köparen hyra en ersättningsmaskin eller anställa arbetskraft för viss tid.²⁰⁵

Vad som konstituerar skäliga åtgärder kan avgöras utifrån om en part som agerar i enlighet med god sed hade företagit åtgärden. Åtgärder företagna av en förnuftig person som befinner sig i samma situation som den förfördelade parten kan också användas som referenspunkt. Den part som lidit skada är inte skyldig att vidta begränsande åtgärder som innebär extraordinära, oproportionerliga kostnader. Då en part tar större risker än normalt ökar dock kraven för skadebegränsade åtgärder. Åtgärder för vård av varan alternativt att sälja lättförstörbara varor kan krävas enligt artikel 77.²⁰⁶ Galvañ menar att vid fastställandet av skälighet gäller det för den skadelidande parten att bedöma olika tillvägagångssätt och välja det alternativ som bäst begränsar förlusten för att undgå risken att inte få full kompensation.²⁰⁷ Rätten till ersättning gäller, när åtgärderna i sig varit skäliga, även när dessa inte har uppnått lyckat resultat, d.v.s. även när de inte bidragit till att begränsa skadan och även när den skadelidande inte använt det bästa sättet att söka lösa det uppkomna problemet. En förfördelad part har dessutom rätt till ersättning för vidtagandet av skäliga åtgärder trots det i efterhand visar sig ha resulterat i större skada än om ingenting hade genomförts. Tidpunkten när begränsningsskyldigheten aktualiserades är således av relevans för hur situationen förhöll sig för den skadelidande parten.²⁰⁸

Ytterligare en bestämmelse av intresse är artikel 78 angående ränta. Det regleras att rätt till ränta föreligger på ett obetalt eller annat förfallet belopp utan att det inverkar på rätten till skadestånd enligt artikel 74. I vissa nationella rättssystem anses ränta som en del av skadestånd medan så inte är fallet enligt andra rättsordningar. Resultatet av att undvika påverkan av nationell rätt är betydande luckor och artikelns innebörd är oklar.²⁰⁹ CISG fastställer ingen räntesats samt nämner heller inget om när den börjar beräknas.²¹⁰ Thiele påpekar det oönskade resultatet att de nationella domstolarna uppnår olikartade resultat i liknade fall, vilket konventionen uttryckligen söker förhindra genom artikel 7. Parter i internationella affärstransaktioner bör därför reglera spörsmålet i aktuellt avtal. Vidare förespråkar han att om ingen specificering ägt rum, bör den genomsnittliga låneräntan för affärstransaktioner vid gäldenärens affärsställe appliceras. I

²⁰⁴ Galvañ, (1998), s. 40.

²⁰⁵ Ramberg, Herre, (2001), s. 505-506.

²⁰⁶ Schlechtriem, (1998), s. 588.

²⁰⁷ Galvañ, (1998), s. 41.

²⁰⁸ Ramberg, Herre, (2001), s. 519-520.

²⁰⁹ Honnold, (1991), s. 524-525.

²¹⁰ Lookofsky, (1996), s. 100.

övriga fall tillämpas en ränta baserad på genomsnittlig sparränta för affärssammanhang i det land där utbetalningen äger rum.²¹¹

CISG bygger på principen att parterna strikt ansvarar för sina förpliktelser, vilket innebär att påföljdssystemet aktualiseras så snart kriterierna för avtalsbrott är uppfyllda. Konventionen innehåller emellertid möjlighet till befrielse från ansvar.²¹²

I artikel 79 (1) återfinns fyra förutsättningar för ansvarsfrihet. Först och främst måste det föreligga ett *hinder* för fullgörelse av en parts avtalade förpliktelse. Det finns inget krav på arten av hinder utan alla hinder kan aktualisera denna förutsättning. Hindret måste vidare ligga *utanför partens kontroll*. Anledningen härtill är att ifrågavarande part normalt har möjlighet att påverka händelser inom sin egen kontrollsfär såsom organisering av verksamheten, leda och fördela arbetet samt övervakning för att förhindra olyckor.²¹³ Ytterligare en förutsättning för ansvarsfrihet är att parten *inte skäligen kunde ha räknat med hindret vid avtalsslutet*. Uppgifter som en part erhåller efter avtalets ingående är därför utan betydelse.²¹⁴ Vid utarbetandet av CISG angavs att artikeln skall tillämpas även i de fall där hindret förelåg vid avtalsslutet, men båda parterna var omedvetna om dess existens. Trots denna omedvetenhet är sålunda en ansvarsbegränsning möjlig.²¹⁵ Generellt anses händelser som inträffar relativt regelbundet sannolika att förutse, exempelvis oroligheter på arbetsmarknaden. Kan en av parterna förutse eller borde ha förutsett ett hinder vid tidpunkten för avtalets ingående har han därigenom möjlighet att gardera sig mot detta i avtalet.²¹⁶ Det sista kriteriet är att parten *inte skäligen kunde ha undvikit eller övervunnit hindret eller dess följder*. En part som åtagit sig en förpliktelse skall göra allt för att genomföra denna inom möjliga och rimliga gränser. Det föreligger ett krav på aktivitet och parten i fråga kan följaktligen inte invänta en förändring av situationen. Om ett hinder leder till att en planerad transportsträcka inte kan brukas, är parten förpliktad att omdirigera transporten. Vidare exempel är att om varan inte kan anskaffas hos sedvanlig leverantör, får parten försöka skaffa fram varan på annat sätt. En begränsning finns emellertid i stipulationen *skäligen*. Parten är således inte skyldig att göra allt som är fysiskt möjligt, exempelvis att i strejk utträda ur en arbetsgivarorganisation och ingå en särskild överenskommelse för att kunna fullgöra sina förpliktelser enligt aktuellt avtal.²¹⁷

Det finns ingen klar definition på vilka händelser som skall anses vara ett hinder utanför parts kontroll men vägledning kan sökas i force majeure-

²¹¹ <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/thiele.html> 2001-12-14.

²¹² Ramberg, Herre, (2001), s. 540.

²¹³ Bogdan, (1994), s. 35.

²¹⁴ Gomard, Rechnagel, (1990), s. 222.

²¹⁵ <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/rimke.html> 2001-12-14.

²¹⁶ Ramberg, Herre, (2001), s. 546-547.

²¹⁷ Gomard, Rechnagel, (1990), s. 223.

begreppet. Exempel på händelser som vanligtvis bedöms ligga utanför parts kontroll kan nämnas krig, uppror och liknande händelser, sabotage, naturkatastrofer, strejk, blockader eller organiserad frånvaro samt varierande former av myndighetsingripande såsom export- eller importförbud. Vissa händelser kan emellertid, beroende på omständigheterna, anses ligga både inom och utom kontroll. Det kan t.ex. vara olyckshändelser, uteblivna leveranser från underleverantörer och eldsvåda. Om dessa händelser betraktas som osedvanligt ingripande faller de normalt utanför en parts kontrollsfär medan det oftast är möjligt att föregripa dem på ett tidigt stadium genom regelbundna kontroller av brandsystemen och därigenom är de kontrollerbara av parten.²¹⁸

Ett vanligt förekommande yrkande från säljare är att radikalt ökade kostnader skulle utgöra ett hinder för fullgörelse av förpliktelserna. Lookofsky är av den uppfattningen att en parts oförmåga att erhålla vinst från ett särskilt avtal inte undantar från ansvar enligt CISG. Även dramatiska prisökningar är vanligtvis förutsebara. I allmänhet blir det domstolar alternativt skiljedomstolar som avgör vad en part skäligen kunde ha förväntats räkna med i det specifika fallet.²¹⁹ Krüger hävdar emellertid att det inte finns någon etablerad företrädesrätt för artikel 79 framför nationell sedvänja för att precisera vad som krävs av en säljare för att övervinna ett hinder som består av ekonomiska svårigheter. En anledning härtill är den ringa tillgången på rättsfall. Risk för påverkan av nationella rättsregler är därmed förhandenvarande, oaktat artikel 7 vilken förskriver en tolkning med hänsyn tagen god sed samt internationell karaktär för att främja unifiering.²²⁰

I artikel 79 (2) finns en välkänd princip att en part ansvarar för en medhjälpare på samma sätt som för sig själv. För att undgå ansvar fordras att kraven i 79 (1) är uppfyllda både vad avser huvudmannen och hans medhjälpare.²²¹ Villkoren i ifrågavarande bestämmelse är restriktiva. Det måste finnas en organisk länk mellan huvud- och underavtalet. Medhjälparen skall ha förstått att hans handlande är ett medel för att fullgöra huvudavtalet. Vidare måste medhjälparen vara legalt självständig i förhållande till huvudmannen. Även om en köpare har tvingat medhjälparen på säljaren, exempelvis en lokal firma, har denne medhjälpare ändå givits i uppdrag att fullgöra avtalet vilket förutsätts enligt bestämmelsen. Trots att säljaren inte har valt aktuell medhjälpare, har han accepterat denna som en del av köpet och innehar den tekniska kontrollen.²²² Medhjälpare i allmänhet som exempelvis levererar obearbetat material till säljaren omfattas inte av bestämmelsen eftersom de inte har fått i uppdrag att fullgöra hela eller en del av avtalet. Om en av dessa medhjälpare inte

²¹⁸ Ramberg, Herre, (2001), s. 545.

²¹⁹ Lookofsky, (1996), s. 103.

²²⁰ Krüger, Kai: "Financial force majeure". I: *Rättsvetenskapliga studier till minne av Tore Almén* 1999, s. 252, 259, 270.

²²¹ Ramberg, Herre, (2001), s. 547-548.

²²² Bianca, Bonell, (1987), s. 585.

levererar till säljaren vilket leder till att ett avtalsbrott uppstår, är säljaren enbart hänvisad till artikel 79 (1).²²³

Ansvarsbefrielsen gäller endast under den tid under vilket hindret består, vilket framgår av artikel 79 (3). När hindret inte längre föreligger, måste parten vidta åtgärder för att åter fullgöra avtalet. Förpliktelse att förbereda fullgörelsen kan bli aktuellt redan innan hindret reellt upphört såvida upphörandet kan förutses. Vid långvarigt verkande hinder kan premisserna för att fullgöra avtalet väsentligt förändrats jämfört med vad som skulle ha gällt vid avtalad tid för fullgörelse. Ramberg och Herre anser att huruvida fullgörelseförpliktelsen består vid nämnda omständigheter bör avgöras genom tillämpning av nationell rätt.²²⁴

Den part som underlåter att fullgöra en skyldighet skall i enlighet med artikel 79 (4) underrätta motparten om hindret och dess inverkan på hans möjligheter att fullgöra skyldigheten. Förutom angivelse av hindrets påverkan på fullgörelsen, skall parten även ange om hindret kan beräknas att upphöra och i så fall relevant tidpunkt eller om hindret bedöms vara permanent. Om motparten inte får underrättelse härom, är parten som är förpliktad att avge meddelandet ersättningsskyldig för den skada som är en följd av att motparten inte fått underrättelsen. Motparten skall få underrättelsen inom skälig tid efter det att den part som skall avge meddelande fick eller borde ha fått kännedom om hindret.²²⁵

Av artikel 79 (5) framgår att ansvarsbefrielsen endast gäller vid skadestånd. Det är således fullt möjligt att göra gällande andra påföljder, exempelvis hävning, förutsatt att kraven härför är uppfyllda.²²⁶ Värt att beakta är att ansvar för underlåten fullgörelse företrädesvis sker genom en överenskommelse mellan parterna i avtalet. Ibland kommer en tolkning av avtalad force majeure klausul att begränsa eller utmanövrera artikel 79.²²⁷ Exempel härpå är ett rättsfall, även omnämnt under avsnitt 3.3.1 angående köparens förpliktelse om betalning och fastställande av priset, där köparen hävdade att bristen på utländsk valuta skulle anses vara force majeure och därmed förklara varför betalningen uteblivit. Skiljedomstolen ansåg inte detta vara fallet eftersom avtalet angav en uttömmande lista på omständigheter som konstituerade force majeure. Köparens brist på utländsk valuta var inte medräknad bland dessa omständigheter.²²⁸

²²³ Lookofsky, (1996), s. 104.

²²⁴ Ramberg, Herre, (2001), s. 550, 552.

²²⁵ Gomard, Rechnagel, (1990), s. 224.

²²⁶ van Houtte, (1995), s. 148.

²²⁷ Lookofsky, (1996), s. 101.

²²⁸ Tribunal of International Commercial Arbitration at the Russian Federation Chamber of Commerce and Industry, 17 October 1995, Case No. 142.

Ytterligare befrielsegrunder återfinns i artikel 80. Där stipuleras att en part inte får åberopa att den andra parten har underlåtit att fullgöra någon av sina skyldigheter i den mån detta beror på en handling eller underlåtenhet av honom själv. Artikeln har en generell lydelse i förhållande till artikel 79. Den omfattar förlust av alla påföljder, således inte bara skadestånd, om förutsättningarna härför är uppfyllda. Undantag är emellertid tänkbart i enlighet med principen om god sed i internationell handel. Om exempelvis den aktuella handlingen eller underlåtenheten är lätt avhjälpt kan motparten förpliktas att avlägsna denna. Exempel härför är att om köparen ger oklara eller motsägelsefulla instruktioner, förväntas säljaren försöka få ett förtydligande från köparen. I annat fall är ett avtalsbrott fortfarande för handen. Artikel 80 förutsätter således att underlåtenheten att fullgöra uteslutande beror på parten ifråga.²²⁹ Artikeln möjliggör inte åberopande av anspråk mot den andra parten utan ”ger bara parten ett skydd när han behöver ett svärd”.²³⁰

4.4 Vård av varan

När en part förfogar över en vara, som han inte bär risken för, är parten i vissa fall ändå skyldig att beroende på omständigheterna vidta skäligen åtgärder för att vårda varan. Föreskrifter härom finns i artiklarna 85-88.²³¹

Om köparen är i dröjsmål med att motta varan och risken för skada eller förlust övergått på honom i enlighet med reglerna härom, har säljaren ett ansvar för att vårda varan såvida han har den i sin besittning alternativt innehar rådigheten över den, exempelvis när varan fortfarande befinner sig hos transportör.²³² Förhållanden är desamma om betalning och avlämnade skall ske samtidigt, men köparen inte fullgör sin betalningsskyldighet. En motsvarande vårdplikt stadgas för köparen om han avvisar en vara efter mottagandet alternativt om den har ställts till hans förfogande på destinationsorten. De skäligen åtgärder som skall vidtas för att vårda varan kan exempelvis bestå i att skyla över lättförstörbara varor eller förvara dem i kylrum. Beroende på varans art kan en part också vara förpliktad att regelbundet övervaka samt undersöka godset. Ett allmänt förhållningssätt är att säljaren inte behöver vidta fler och mer ingående åtgärder än han skulle ha gjort med sina egna affärer.²³³ Vid vård av varan uppstår mestadels kostnader och en part har rätt hålla inne varan tills dess motparten har ersatt honom för skäligen kostnader. Det är innehållet i vårdplikten som i sista hand avgör vilka kostnader som är ersättningsgilla. Kostnaderna måste således härröra ur vårdplikten och får inte ha varit oskäligt höga.²³⁴ Förutsatt att

²²⁹ Schlechtriem, (1998), s. 629.

²³⁰ Honnold, (1991), s. 556.

²³¹ Bogdan, (1994), s. 37.

²³² Gomard, Rechnagel, (1990), s. 233.

²³³ Schlechtriem, (1998), s. 668.

²³⁴ Ramberg, Herre, (2001), s. 580.

kostnaderna härför är skäliga, får en part med vårdplikt även lägga upp varan i någon annans lager på motpartens bekostnad.

En part har vidare rätt att sälja varan på ett lämpligt sätt om den andra parten har dröjt oskäligt länge med att ta hand om varan eller med att återta varan alternativt betala för denna eller vårdkostnaderna. Det krävs dock att motparten i skälig tid har underrättats om avsikten att sälja. Anledningen härtill är att meddelandet möjliggör för motparten att vidta lämpliga åtgärder för att kunna fullgöra sina förpliktelser och på så sätt undvika försäljning av varan.²³⁵ Konventionen anger emellertid inte vad som gäller om motparten bestrider försäljningen. Enligt Eberstein i Schlechtriem har parten rätt att sälja med bindande verkan oavsett motpartens godkännande, förutsatt att alla villkor för försäljningen är uppfyllda. Om parten däremot säljer utan föregående meddelande blir försäljningen ogiltig och parten bryter en biförpliktelse vilket resulterar i en ersättningskyldighet gentemot den andra parten.²³⁶

Det finns inget krav på hur försäljningen skall genomföras förutom att det skall ske på ett lämpligt sätt. Det är således tillåtet att personen med vårdplikt säljer varan till sig själv eller någon närstående. Om försäljning sker under hand eller genom privat auktion är det svårt att kontrollera huruvida försäljningen ägt rum på godtagbara villkor. Bevisbördan härför åligger den vårdpliktige parten. För att undvika kritik för försummelse av rimliga åtgärder, kan det därför finnas goda skäl att sälja varan på offentlig auktion.²³⁷

Vidare skall en part vidta skäliga åtgärder för att sälja vara i hans vård såvida denna är utsatt för en snabb försämring eller om vården av den skulle medföra oskäliga kostnader. I den mån det är möjligt skall han underrätta den andra parten om sin avsikt att sälja varan. Det är främst lättförstörbara varor som avses. Exempel på vård som skulle bli oskäligt dyrt är om varan behöver förvaras i aklimatiserade lokaler eller kräver särskild och omfattande övervakning samt vård av speciellt kvalificerade personer.²³⁸

Om parten säljer varan har han rätt att från intäkterna hålla inne ett belopp som täcker skäliga utgifter för vården av varan och försäljningen. Eventuellt överskott är han skyldig att ge till motparten.

²³⁵ Ramberg, Herre, (2001), s. 598.

²³⁶ Schlechtriem, (1998), s. 682.

²³⁷ Ramberg, Herre, (2001), s. 599.

²³⁸ Schlechtriem, (1998), s. 683.

5 Jämförelse med standardavtal ORGALIME S 92

Ifrågavarande standardavtal behandlar allmänna villkor angående leverans av mekaniska, elektriska samt härtill hörande elektroniska produkter.²³⁹ Avtalet äger tillämpning när parterna skriftligt eller på annat sätt avtalar härom. När villkoren tillämpas på ett särskilt avtal måste ändringar eller avvikelser från dessa göras skriftligen.²⁴⁰

Standardavtalets bestämmelser angående tidpunkt för avlämnade samt dröjsmål härav skiljer sig från CISG:s regelverk. De aktuella reglerna är sammanvävda med bestämmelserna om påföljder. Om parterna istället för bestämd tid för avlämnande fastställt en tidsrymd inom vilken leverans skall ske, börjar denna löpa när leverantören erhåller köparens order eller dagen för avtalsslutet, vilken händelse som inträffar senast.²⁴¹ Bestämmelsen motsvarar konventionens artikel 33 (b). Däremot finns ingen specificering i CISG när tidsrymden börjar löpa. Om leverantören i för tid är medveten om att han inte kommer att leverera produkten i tid, skall han snarast möjligt skriftligen meddela köparen härom samt ange orsaken och om möjligt när leverans kan väntas. En likalydande skyldighet finns för köparen när denne förutser att han inte kommer att motta leverans vid avtalad tidpunkt.²⁴² Respektive part har rätt att häva avtalet om det framgår att den andra parten inte överhuvudtaget kommer att fullgöra sina skyldigheter. Enligt standardavtalet krävs det skriftligt meddelande vilket inte framgår av konventionen.²⁴³

Till skillnad från CISG där påföljdssystemet aktualiseras vid försenad leverans, förlängs enligt ORGALIME S 92 leveranstiden med en skälig tid beaktat alla omständigheter i fallet. Ifrågavarande förlängning tillämpas oavsett om anledningen till förseningen inträffar före eller efter avtalad leveranstid. Resultatet blir således att inget dröjsmål anses inträffat och därigenom kan köparen inte göra några påföljder gällande. Konstruktionen kan sägas motsvara CISG:s bestämmelser om befrielsegrunder.²⁴⁴

Vad gäller riskens övergång skall handelstermer utformas i enlighet med de Incoterms som är i kraft vid avtalets formulering. Har parterna inte kommit överens om någon speciell transportklausul, skall leveransen ske enligt EXW. Riskövergången äger då rum när varan ställts till köparens förfogande

²³⁹ Avtalet har jag hämtat ur Jan Ramberg:s bok: *International Commercial Transactions*, Stockholm 1998, s. 451-454.

²⁴⁰ Klausul 1.

²⁴¹ Klausul 10.

²⁴² Klausul 11, 16.

²⁴³ Klausul 42; CISG artikel 72.

²⁴⁴ Klausul 12; Ramberg, Herre, (2001), s. 552.

på avtalad plats och vid avtalad tidpunkt. Riskövergången enligt detta standardavtal överensstämmer inte med CISG där huvudprincipen i artikel 67 är att risken övergår på köparen när varan överlämnas till förste transportör. Emellertid tillämpas samma princip enligt standardavtalet om köparen begär att produkten skall sändas till destinationsorten.²⁴⁵ För att ett överlämnade faktiskt skall ha ägt rum torde samma krav på självständig transportör som kan utläsas ur doktrinen till CISG även gälla för standardavtalet. I CISG finns dessutom ett tillägg för fall då varan skall överlämnas på en bestämd plats. Här övergår inte risken på köparen förrän varan har överlämnats till transportör på aktuell plats. Standardavtalet nämner inget om krav på identifiering av varan, vilket är en förutsättning för riskens övergång enligt CISG. Vidare innehåller standardavtalet inga föreskrifter om riskens övergång för en vara som säljs medan den är under transport.

Om produkten inte levereras antingen inom fastställd tidsrymd eller efter utökad leveranstid, är köparen berättigad till ersättning beräknat från den dag då leverans skulle ha skett. Det finns emellertid ingen skälighetsbedömning jämfört med CISG vad avser ersättning, utan standardavtalet stipulerar bestämda procentsatser grundade på priset för produkten. Det finns både ett högsta och lägsta tak för ersättning. Ersättningsanspråket aktualiseras vid köparens skriftliga begäran, dock tidigast när leveransen fullgjorts eller avtalet upphört. Dessutom måste köparen framställa denna begäran inom sex månader efter leveransen skulle ha ägt rum, i annat fall förlorar köparen sin ersättningsrätt.²⁴⁶

Om produkten fortfarande inte är levererad och dröjsmålet medför att köparen är berättigad till högsta ersättning, kan denne skriftligt begära leverans inom en slutgiltig skälig period som dock inte får vara kortare än en vecka. Har leverans inte skett inom den utsatta tiden och anledningen härtill inte beror på köparen, kan han skriftligen få avtalet att upphöra vad gäller den del av produkten som p.g.a. leverantörens underlåtenhet inte kan användas på det sätt parterna avsåg. Köparen är härutöver berättigad till ersättning för den förlust som uppstått. Leverantören erhåller också möjlighet till att häva avtalet samt rätt till ersättning om köparen under dylika förutsättningar inte kan motta leverans. Det finns emellertid även här en beloppsgräns, vilken för leverantörens del utgörs av priset för produkten.²⁴⁷

Ersättning och rätten att upplösa avtalet är de enda påföljder som kan aktualiseras vid leverantörens dröjsmål. Övriga anspråk grundade på dröjsmålet skall elimineras, med undantag för det fall leverantören gjort sig skyldig till grov vårdslöshet. Med detta förstås en handling eller underlåtenhet som medför ett misslyckande att betala beroende på de

²⁴⁵ Klausul 9.

²⁴⁶ Klausul 13.

²⁴⁷ Klausul 14, 17.

allvarliga konsekvenserna vilka en ansenlig leverantör normalt skulle ha insett som en sannolik följd, eller att leverantören avsiktligt ignorerat konsekvenserna av handlingen eller underlåtenheten ifråga.²⁴⁸ Till skillnad från CISG förutsätts inget krav på väsentlighet med beaktande av den drabbade partens situation för att avtalet skall upphöra att gälla. Vissa element påminner om konventionens bestämmelse angående tilläggstid. Det uttryckliga kravet på skriftlighet återfinns inte heller i CISG. Dessutom innehåller konventionen ingen regel om preskriptionstid för rätten till ersättning.

När köparen underlåter att motta leverans vid tidpunkten härför, skall han likväl betala den del av priset som förfaller till betalning vid leveransen som om leveransen hade ägt rum. Leverantören skall ordna med förvaring av produkten dock på köparens risk och bekostnad. Leverantören skall även försäkra produkten för köparens räkning om denne så begär.²⁴⁹ Konventionen nämner däremot inget om försäkring. Vårdansvaret enligt ORGALIME S 92 bygger på samma princip som i CISG, men det är mer utvecklat i sistnämnda regelverk. Standardavtalet anger inte hur vården skall företas samt under vilka förutsättningar leverantören kan genomföra en försäljning av produkten. Vad avser vårdansvaret torde CISG besitta en utfyllande funktion såvida parterna inte särskilt avtalat härom. Ett av huvudsyftena med konventionen är att reglera de områden som inte täcks av standardavtal eller individuella avtal.

Det finns genomgående bestämmelser om betalning i standardavtalet. Betalningen av priset för produkten delas upp i tre poster. Den första sker vid avtalsslutet, den andra när leverantören underrättar köparen om att hela eller del av produkten är klar för leverans och den sista betalningen skall äga rum när produkten är avlämnad. Oavsett vilket betalningssätt som har tillämpats, anses betalningen inte genomförd förrän leverantörens konto oåterkalleligt och till fullo har krediterats. Vid försenad betalning är leverantören berättigad till ränta från dagen då betalningen förföll. Standardavtalet förutsätter att parterna avtalar om räntesatsen, men för de fall så inte har skett anges en årlig ränta på 12 %. Leverantören får hålla inne med sina avtalsrättsliga förpliktelser tills han uppbär betalning förutsatt att han skriftligen har underättat köparen härom. Om köparen inte har betalt förfallet belopp inom tre månader, är leverantören behörig att häva avtalet genom skriftligt meddelande till köparen, samt kräva ersättning för den förlust han lidit. Ersättningen får emellertid inte överstiga avtalat pris för produkten.²⁵⁰ Vad avser betalningssätt och former härför remitterar CISG till parternas avtal och den avtalsfrihet som råder. Däremot ingår det i köparens betalningsskyldighet att vidta sådana åtgärder och uppfylla sådana föreskrifter för möjliggörandet av betalning, artikel 54. Om ingen tidpunkt för betalning har bestämts, skall denna ske när varan ställs till köparens

²⁴⁸ Klausul 15.

²⁴⁹ Klausul 16.

²⁵⁰ Klausul 18, 19, 20.

förfogande, artikel 58. CISG medger också en rätt att inställa fullgörelse förutsatt att motparten får underrättelse härom, artikel 71. Det finns här även en möjlighet för motparten att ställa säkerhet för fortsatt fullgörande, vilket standardavtalet inte nämner något om.

Standardavtalet innehåller en bestämmelse om vilka händelser som konstituerar force majeure och undantar part från ansvar. Båda parter är berättigade att häva sina avtalsrättsliga förpliktelser att fullgöra om ett dylikt fullgörande förhindras eller blir orimligt besvärlig beroende på de omständigheter som räknas upp. Omständigheterna utgörs av arbetskonflikt och alla andra omständigheter utom parts kontroll såsom eldsvåda, krig, omfattande militär mobilisering, uppror, rekvisition, konfiskering, embargo, restriktioner i maktutövning samt fel och förseningar i underleverantörernas leveranser beroende på ovannämnda händelser. Om någon av dessa omständigheter inträffat före avtalets ingående, har en part endast rätt att annullera om verkan av händelsen inte kunde ha förutsetts vid tidpunkten för avtalets ingående. Den part som åberopar force majeure skall skriftligen och utan fördröjning meddela motparten om ingripandet och upphörandet av ifrågasvarande händelser. Om en omständighet som konstituerar force majeure medför att köparen inte kan fullgöra sina förpliktelser, skall han ersätta leverantören för kostnader som uppstått vid säkerställande och skydd av produkten. Oavsett vad som annars följer av standardavtalet, är båda parter berättigade att häva avtalet genom skriftlig meddelande till motparten om fullgörandet upphört p.g.a. de uppräknade händelserna i mer än sex månader.²⁵¹ I CISG finns ingen uppräkning på omständigheter som anses utgöra force majeure. Istället får en bedömning ske i varje enskilt fall. Det framgår inte huruvida uppräknningen i standardavtalet är uttömmande eller inte. Förutsättningarna är emellertid lika vad avser att det skall vara ett hinder utanför parts kontroll samt förutsebarhet. Artikel 79 kräver dessutom för ansvarsbefrielse att parten inte skäligen kunde ha undvikit eller övervunnit hindret eller dess följder. Dylikt krav är inte uppställt i standardavtalet. Till skillnad från CISG innehåller standardavtalet en explicit bestämmelse om att ansvar inte inbegriper förlust av produktion, vinst, funktionsduglighet, avtal eller för andra efterföljande, ekonomiska eller indirekta förluster.²⁵²

Anledningen till att reglerna i ORGALIME S 92 avviker från CISG:s bestämmelser är främst en fråga om kostnadseffektivitet. Avtalets betydligt mer detaljerade reglering syftar till att undvika konflikter och därigenom minska kostnaderna för tvistelösning. CISG är en kompromiss mellan olika rättssystem och kan ge vaga anvisningar vilket utgör grogrund för meningsskiljaktigheter. Vidare eftersträvar standardavtalet att främja ett verkningsfullt samarbete mellan avtalskontrahenterna. Avvikelse beror således också på att standardavtalet förespråkar effektivt samarbete i större omfattning än CISG.

²⁵¹ Klausul 39, 40, 41.

²⁵² Klausul 43.

6 Avslutande kommentar

CISG:s regelverk angående dröjsmål är väl utvecklat och ger en god bild av den internationella handelns transaktioner. Vad avser säljarens förpliktelser är huvudprincipen transportköp, d.v.s. avlämnande av varan har skett när den överlämnas till förste transportör för befordran till köparen. Transportören måste vara självständig och får således inte stå under någon av parternas direkta kontroll. I övriga fall motsvarar bestämmelserna om avlämnande av varan Incoterms 2000 EXW, vilket innebär att varan anses avlämnad när den har ställts till köparens förfogande. Tidpunkten för avlämnande förutsätter konventionen att parterna avtalat om och det finns även möjlighet att ange en viss tidsrymd. I övriga fall skall avlämnandet äga rum inom skälig tid efter avtalsslutet. Köparens förpliktelser består i att betala samt motta varan. Det åligger även köparen att vidta åtgärder samt föreskrifter för att möjliggöra betalning. CISG bygger på samtidighetsprincipen vilket innebär att parternas respektive prestationer skall utväxlas vid samma tillfälle.

Uppfyller någon av parterna inte sina förpliktelser i tid, inträder påföljderna för dröjsmål. Beroende på omständigheterna aktualiseras fullgörelse, hävning eller skadestånd. För återopande av fullgörelse krävs dock att det inte skulle vara omöjligt att genomföra ur en objektiv bedömning. Konventionen uppställer höga krav för att en part skall kunna häva ett avtal. Det krävs att ifrågavarande avtalsbrott är av väsentlig art, vilket innebär att det skall ha medfört en sådan olägenhet för den andra parten att det i huvudsak berövar honom vad han hade rätt att förvänta sig av avtalet. Vidare uppställs ett krav på förutsebarhet. Skadeståndet kan sägas vara ett uppfyllelseintresse, d.v.s. den skadelidande parten skall försättas i samma situation som om motparten inte begått avtalsbrottet och en underliggande princip är full kompensation. Även här finns ett krav på förutsebarhet. Undantag från skadeståndsskyldighet föreligger om bristande fullgörelse beror på ett hinder utanför partens kontroll som han inte skäligen kunde räknat med vid avtalsslutet alternativt ha undvikit eller övervunnit inkluderat dess följder. En generell och välkänd princip är att part vidare inte kan återropa motpartens underlåtenhet att fullgöra om detta beror på honom själv.

Ändamålet med CISG var att uppnå en större enhetlighet av den internationella köprätten. Konventionen genomgick betydande omarbetningar och jämfört med sina föregångare ULIS samt ULF, lyckades den erhålla en mer vidsträckt anslutning. En väsentlig skillnad var vidare att CISG ratificerades av både industri- och utvecklingsländer. Föregångarna hade fått hård kritik för att vara verk av och för västvärlden.

CISG utgör en kompromiss mellan common law och civil law ländernas rättssystem. Denna kompromiss var troligtvis en nödvändig förutsättning för

att betydelsefulla handelsstater såsom USA skulle ansluta sig. Emellertid kan sammanjämkningen av olikartade rättsprinciper även få negativa följder. Många av konventionens artiklar är vagt utformade och hänvisning äger rum till vad som utgör god sed i internationell handel samt att unifiering skall främjas. Resultatet blir enligt min mening att effektiviteten av CISG kan ifrågasättas.

Ytterligare exempel på betvivlad effektivitet är den knapphändiga praxis vad gäller konventionens regelverk. I affärsmässiga sammanhang är skiljedomsinstitutet allmänt vedertaget, men innebär att övervägande avgöranden härifrån blir konfidentiella. Vägledning från praxis är därför ett oberäkneligt förfaringssätt för att erhålla klarhet. Minskad effektivitet för konventionen uppstår dessutom när det inte finns någon enhetlig tolkning av dess regelverk. Min åsikt är att praxis utgör ett viktigt element för att skapa reell unifiering. Jag menar att det finns olika tillvägagångssätt för att komma bort från problematiken och därigenom öka verkningsfullheten. Exempelvis kan den rigorösa principen om sekretess inom skiljedomsväsendet luckras upp. Förvisso går karaktäristiska drag med denna inrättning förlorad, men betydelsefulla avgöranden torde ändå kunna återges offentligt eventuellt med fortsatt sekretess vad avser information om parter och företag vilka inte är av uppenbar relevans för själva kärnfrågan. Vid en samlad bedömning skulle således vikten av tillkännagivandet vara större än kravet på hemlighållande för att kungöras offentligt. Vidare exempel är måhända utopiskt till sin art, men för att uppnå enhetlig tillämpning där praxis utgör en viktig grund, är inrättandet av en fristående nämnd i FN:s regi ytterligare ett tillvägagångssätt. När nationella domstolar fann det problematiskt att tolka konventionens bestämmelser, skulle de ha möjlighet att sända in avgörandet till denna nämnd för att erhålla vägledning. Alternativt kunde en skyldighet föreligga att rapporterna in avgöranden till föreslagna nämnd eller ytterligare en instans för granskning. Härigenom kunde en unifierad tolkning samt i förlängningen även unifierad tillämpning av konventionens reglerverk uppnås.

I den internationella handeln är standardavtal vanligt förekommande mellan affärsparter och äger generellt företräde framför CISG. Den jämförelse jag gjort med standardavtalet ORGALIME S 92 visar på både likheter och skillnader med konventionen. Min uppfattning är att denna jämförelse visar att standardavtalet innefattar en mer preciserad reglering och därigenom inte skapade tomrum i samma omfattning som återfinns i CISG. Standardavtal, även i form av standardiserande leveransklausuler som ICC:s Incoterms, utgör ett bra komplement och underlättar transaktioner med internationell anknytning. Ur en annan aspekt kan dock CISG uppfattas som mer objektiv. Standardavtal är oftast ensidigt upprättade vilket medför att en eventuell svagare part skulle få större fördel av att CISG tillämpas. Konventionen har emellertid kritiserats för att vara till förmån för köparen, särskilt beträffande reglerna om hävning, vilket gör att objektiviteten kan ifrågasättas. Samspelet mellan konventionen och standardavtal är troligtvis det bästa alternativet för ett nöjaktigt system av regler.

Sammantaget menar jag att de regler angående dröjsmål med tillhörande påföljder som ingår i konventionens regelverk är en välgjord avvägning mellan olika intressen. Tillsammans med på området tillgängliga standardavtal utgör de en bra grund för reglering av internationella avtal. Jag tycker dock att konventionen kan genomgå ytterligare bearbetning. Att klargöra vad som avses med god sed samt att införa mer uttryckliga bestämmelser istället för att lämna mycket till bedömningar i det enskilda fallet är mina förslag på denna bearbetning. Ännu en faktor som sannolikt minskar effektiviteten är konventionens dispositiva karaktär. Jag tror inte att införandet av tvingande regler skulle göra den mer verksam, tvärtom kunde framtida konventionsstater härav avstå från anslutning. Däremot är jag av den åsikten att tydligare riktlinjer är eftersträvansvärt dels för en tilltagande effektivitet, dels för att undgå den risk för urholkning som jag annars tror kan inträffa.

Litteraturförteckning

Offentligt tryck

Proposition 1986/87:128 om internationella köp

Litteratur

- Adlercreutz, Axel och
Hatzidaki-Dahlström, Lea *Kompendium i komparativ och
Internationell avtalsrätt, Lund
2000*
- Bogdan, Michael *Utrikeshandelns civilrättsliga
grundproblem, 2 uppl, Stockholm
1994*
- Bogdan, Michael *Svensk internationell privat- och
processrätt, 5 uppl, Stockholm
1999*
- Bianca, C.M. och Bonell, M.J. *Commentary on the International
Sales Law The 1980 Vienna Sales
Convention, Milano 1987*
- Cheng, Chia-Jui *Clive M. Schmitthoff's Select
Essays on International Trade Law,
Dordrecht Nederländerna 1988*
- Galston, M. Nina och Smit, Hans *International Sales The United
Nations Convention on Contracts
for the International Sale of Goods,
New York 1984*
- Galvañ, Jorge *The CISG and its provisions on
damages, Examensarbete vid
juridiska fakulteten, Lund 1998*
- Gomard, Bernhard och
Rechnagel, Hardy *International Köbelov De Forenede
Nationers konvention om
internationale köb, Danmark 1990*

- Gorton, Lars *Nationell rätt och internationella köpavtal, 5 uppl, Lund 1995*
- Honnold, John *Documentary History of the Uniform Law for International Sales, Philadelphia 1989*
- Honnold, John *Uniform Law for International Sales under the 1980 United Nations Convention, 2 uppl, Philadelphia 1991*
- Internationella handelskammaren (ICC) *Incoterms 2000 ICC:s internationella regler för tolkning av handelstermer på svenska och engelska, Stockholm 1999*
- Lando, Ole *Udenrigshandelens Kontrakter Udenrigshandelssret 1, Köpenhamn 1991*
- Lookofsky, Joseph *Internationale köb United Nations Convention on Ccontracts for the International Sale of Goods, Köpenhamn 1989*
- Lookofsky, Joseph *Understanding the CISG in Scandinavia, Köpenhamn 1996*
- Ramberg, Jan *International Commercial Transactions, Stockholm 1998*
- Ramberg, Jan och Herre, Johnny *Internationella köplagen (CISG) En kommentar, Göteborg 2001*
- Sarcevic, Petar och Volken, Paul *International Sale of Goods Dubrovnik Lectures, Dubrovnik 1986*
- Schlechtriem, Peter *Commentary on the UN Convention on the International Sale of Goods (CISG), New York 1998*
- United Nations Official Records *United Nations Conference on Contracts for the International Sale of Goods Vienna, 10 March-11 April 1980, New York 1981*

van Houtte, Hans

The Law of International Trade,
London 1995

Artiklar

Bagge, Algot och Essèn, Eric och
Hellner, Jan

”1964 års Haagkonventioner
angående köp” I: *Svensk
Juristtidning* 1965

Bollèe, Sylvain

”The Theory of Risks in the 1980
Vienna Sale of Goods Convention”
[www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/
bollee.html](http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/bollee.html) 2001-12-01

Bonell, Michael Joachim och
Liguori, Fabio

”The U.N. Convention on the
International Sale of Goods: A
Critical Analysis of Current
International Case Law-1997”
[www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/
libo31.html](http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/libo31.html) 2001-11-12

CISG Introduction

”CISG: Table of Contracting
States”
[www.cisg.pace.edu/cisg/countries/
cntries.html](http://www.cisg.pace.edu/cisg/countries/cntries.html) 2001-10-10

Hellner, Jan

”Gap-filling by analogy: Art. 7 of
the U.N. Sales Convention in its
historical context Festschrift till Lars
Hjerner” I: *Köp och avtal uppsatser
1980-1992* 1992

Hellner, Jan

”CISG och den nya kontraktsrätten”
I: *Tidsskrift for Rettsvitenskap* 1992

Hellner, Jan

”CISG i den rättsvetenskapliga
litteraturen” I: *Juridiskt Tidskrift*
1996/97

- Krüger, Kai "Financial force majeure" I:
*Rättsvetenskapliga studier till
minnet av Tore Almén 1999*
- Oberman, Neil Gary "Transfer of risk from seller to
buyer in international commercial
contracts: A comparative analysis
of risk allocation under the CISG,
UCC and Incoterms"
[www.cisg.law.pace.edu/
cisg/thesis/Oberman.html](http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/thesis/Oberman.html) 2001-12-01
- Organisationen för Inköp och Logistik "Incoterms 2000"
[www.iolservice.se/content/central/
incoterms.ldoc](http://www.iolservice.se/content/central/incoterms.ldoc) 2001-11-13
- Ramberg, Jan "Incoterms 2000"
[www.swedfreight.se/svlog
/1art399.html](http://www.swedfreight.se/svlog/1art399.html) 2001-11-13
- Rimke, Jörn "Force majeure and hardship:
Application in international trade
practice with specific regard to the
CISG and the UNIDROIT
Principles of International
Commercial Contracts"
[www.cisg.law.pace.edu/
cisg/biblio/rimke.html](http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/rimke.html) 2001-12-14
- Schneider, Eric C. "Cross-references and editorial
analysis"
[www.cisg.lae.pace.edu/cisg/text/
cross/cross-74.html](http://www.cisg.lae.pace.edu/cisg/text/cross/cross-74.html) 2001-12-14
- Thiele, Christian "Interest on Damages and Rate of
Interest Under Article 78 of the
U.N. Convention on Contracts for
the International Sale of Goods"
[www.cisg.law.pace.edu/
cisg/biblio/thiele.html](http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/thiele.html) 2001-12-14

UNCITRAL Secretariat

”Explanatory Note by the
UNCITRAL Secretariat on the
United Nations Convention on
Contracts for the International Sale
of Goods”

[www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/
p23.html](http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/p23.html) 2001-10-05

Walt, Steven

”For Specific Performance Under
the United Nations Sales
Convention”

[www.cisg.law.pace.edu/
cisg/biblio/walt.html](http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/walt.html) 2001-11-14

Rättsfallsförteckning

Samtliga rättsfall återfinns på följande Internet adress:

www.uncitral.org/en-index.htm (CLOUT Search)

Pretura circondariale di Parma sez. di Fidenza 77/89, 24 November 1989,
Case No. 90
(2001-12-28)

Landgericht Frankfurt am Main 3/11 O 3/91, 16 September 1991,
Case No. 6
(2001-12-14)

Landgericht Aachen 43 O 136/92, 14 May 1993,
Case No. 47
(2001-11-22)

Oberlandesgericht Düsseldorf 17 U 146/93, 14 January 1994,
Case No. 130
(2001-12-14)

Oberlandesgericht Düsseldorf 6 U 119/93, 10 February 1994,
Case No. 82
(2001-12-14)

Oberlandesgericht Köln 29 U 202/93, 22 February 1994,
Case No. 120
(2001-12-14)

U.S. District Court for the Northern District of New York,
9 September 1994,
Case No. 85
(2001-12-31)

Tribunal of International Commercial Arbitration at the Russian Federation
Chamber of Commerce and Industry, 16 March 1995,
Case No. 140
(2001-12-31)

Oberlandesgericht Celle 20 U 76/94, 24 May 1995,
Case No. 136
(2001-12-14)

Tribunal of International Commercial Arbitration at the Russian Federation
Chamber of Commerce and Industry, 17 October 1995,
Case No. 142
(2001-12-31)

Cámara Nacional de Apelaciones en lo Commercial, 31 October 1995,
Case No. 191
(2001-12-04)

Arbitration Court attached to the Hungarian Chamber of Commerce and
Industry, 10 December 1996,
Case No. 163
(2001-12-04)

Kantonsgericht St. Gallen 3 ZK 96-145, 12 augusti 1997,
Case No. 216
(2001-11-29)

Tribunal Cantonal Valais CI 97 167, 28 October 1997,
Case No. 219
(2001-11-22)

Court of Cassation, 2 December 1997,
Case No. 207
(2001-11-22)